

DOĞALGAZ SEKTÖRÜ

AYŞE BETÜL ÖZTÜRK
Uzman Yardımcısı

İKTİSADİ ARAŞTIRMALAR BÖLÜMÜ
OCAK 2017

İÇİNDEKİLER

I. Yönetici Özeti	3
II. Dünyada Doğalgaz Sektörü.....	7
III. Türkiye’de Doğalgaz Sektörü.....	13
Piyasa İşleyiş Modeli	14
Piyasa Yapısı	15
Serbestleşme Süreci	16
Üretim	17
İthalat	21
Tüketim	26
Depolama	33
Toptan Satış.....	35
Dağıtım	37
İletim	39
IV. Güncel Gelişmeler ve Gündemdeki Projeler.....	40
V. Genel Değerlendirme ve Beklentiler	46
VI. EK-I.....	48

I. YÖNETİCİ ÖZETİ

YÖNETİCİ ÖZETİ

- Doğalgaz, “yerden çıkarılan veya çıkarılabilen gaz halindeki doğal hidrokarbonlar ile bu gazların piyasaya sunulmak üzere çeşitli yöntemlerle sıvılaştırılmış, basınçlandırılmış veya fiziksel işlemlere tabi tutulmuş diğer halleri” olarak tanımlanmaktadır.
- Doğalgaz yaygın olarak boru hatları ile taşınmaktadır. Doğalgazın boru hatlarıyla iletiminin ekonomik ya da teknik olarak mümkün olmadığı durumlarda ise, gazın sıvılaştırılması ile elde edilen LNG (sıvılaştırılmış doğal gaz) tankerlerle taşınmaktadır. CNG (sıkıştırılmış doğal gaz) piyasası da doğal gazın tedarikçilerden satın alınıp sıkıştırılması ve/veya sıkıştırılmış gazın taşınması faaliyetlerini kapsamaktadır.
- Doğalgazın geleneksel olmayan yollarla çıkarılan kaynaklarından kaya gazı yatay delme yoluyla elde edilirken, özellikle ABD için önemli bir enerji kaynağıdır. Petrol fiyatlarında son 2 yıldır gözlenen gerileme sebebiyle kaya gazı son dönemde bir miktar önemini yitirse de çıkarma maliyetinin önceki dönemlere göre düşüş göstermesi ve alternatif bir enerji kaynağı olması kaya gazının orta/uzun vadede önemini sürdüreceğine işaret etmektedir.
- Doğalgazın alternatifi olan LNG’ye karşı son dönemde artan ilgi ve doğal gaz fiyatlarının petrol üreticilerinin üretimde kesinti kararı sonrasında yükselen petrol fiyatlarına endeksli olması yıllara göre azalan doğal gaz fiyatlarındaki düşüşün ivme kaybetmesine sebep olmaktadır. Dünyada son dönemde artan üretime bağlı olarak arz fazlasının devam edeceği ve piyasada arz/talep dengesinin 2021 yılına kadar sağlanamayacağı göz önünde bulundurulduğunda, küresel gaz fiyatlarındaki düşük seyrin orta vadede korunacağı düşünülmektedir.
- Türkiye’de ise, doğal gaz varlığı 1970’li yıllarda keşfedilmiş, 2016 Haziran ayı itibarıyla Türkiye’nin kullanılabilir doğal gaz rezervi 18,7 milyar Sm³e (Standart m³) ulaşmıştır. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı’nın (ETKB) son dönemde yerli kaynak üretimini desteklemek için ülke genelinde teşvik ettiği kaynak arama çalışmalarının önümüzdeki dönemde doğal gaz üretimini bir miktar destekleyeceği tahmin edilmektedir.
- Yıllar içinde dünya talebinden daha hızlı büyüyen yurt içi gaz talebine karşın yerli üretimin düşük seviyede olması Türkiye’nin arzda yurtdışına bağımlı olmasına sebep olmaktadır.
- Türkiye’nin enerjide yurt dışı bağımlılığı yaklaşık %76 seviyelerinde bulunurken, doğal gazda bu oran %99,2 düzeyindedir. Doğalgaz ithalatının yüksek seviyesi Türkiye’nin dış ticaret açığının seyrinde etkilidir.
- Türkiye’nin doğal gaz ithalatının ülke bazında yoğunlaşması söz konusudur. Bu açıdan Türkiye’nin ithalat yaptığı ülkeleri çeşitlendirmesi, depolama kapasitesini ve LNG terminali sayısını artırması enerjide arz güvenliği açısından önemli görülmektedir.
- Nitekim, Rusya ile Kasım 2015’te yaşanan kriz sonrasında Türkiye LNG ve doğal gaz depolama yatırımlarına ve alternatif doğal gaz temini projelerine ağırlık vermiştir.

YÖNETİCİ ÖZETİ

- Türkiye'nin gaz ithalatının çeşitlendirilmesi ve arz güvenliğinin sağlanması için İsrail ve Kuzey Irak'tan gaz ithalatı gerçekleştirilmeyi planladığı bilinmektedir.
- Türkiye mevcut durumda uzun dönemli anlaşmalar çerçevesinde Rusya, İran ve Azerbaycan'dan boru hattı yoluyla, Cezayir ve Nijerya'dan tankerle LNG ithalatı gerçekleştirmektedir. Ayrıca, anlık gaz ihtiyacının karşılanması için çeşitli ülkelerden spot LNG ithalatı da yapılabilmektedir.
- Doğalgaz kaynaklarının yoğunlaştığı Asya ile talebin yüksek olduğu Avrupa arasında yer alan Türkiye, stratejik konumuyla boru hattı ile doğalgaz taşınması konusunda yüksek bir potansiyele sahiptir.
- Türk Akımı projesi ile Rus gazının yeni bir boru hattıyla Türkiye üzerinden Avrupa'ya taşınması amaçlanmaktadır. Öte yandan, doğalgazda Rusya'ya bağımlı olan Avrupa Birliği ülkeleri siyasi sebeplerle bu durumu hafifletmek istemekte ve doğalgazda kaynak çeşitliliğini hedeflemektedirler. Bu kapsamda Azerbaycan gazını Türkiye üzerinden Avrupa'ya taşıyacak Trans Anadolu Doğalgaz Boru Hattı'nın (TANAP) inşaatı devam etmektedir. Bu hattın Avrupa ayağı olan Trans Adriyatik Boru Hattı'nda (TAP) da inşaat çalışmaları başlamıştır. Son dönemde İsrail gazının TANAP aracılığıyla Avrupa'ya gönderilmesi de gündemdedir.
- Türkiye, doğalgaz sektöründe liberalleşmeyi hedeflemektedir. Bir kamu kuruluşu olan BOTAŞ doğalgaz iletimi, depolanması ve ihracatında tekeldir. Ayrıca, BOTAŞ toptan satış ve ithalatta da açık ara farkla lider konumdadır. Bu durum sektörün serbestleşmesine engel teşkil etmektedir.
- İGDAŞ haricinde dağıtım ayağının özelleştirildiği sektörde düşük seviyedeki üretimin yaklaşık yarısı kamuya bağlı Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO) tarafından gerçekleştirilmektedir.
- Doğalgazda elektrik piyasasındaki gibi bir serbest piyasanın kurularak fiyatların arz/talep dengesi içinde belirlenmesi için çalışmalar yapılmaktadır. Bu kapsamda, bir gaz ticaret platformu oluşturularak enerji borsası olarak faaliyet gösteren Enerji Piyasaları İşletme AŞ'ye (EPIAŞ) dahil edilmesi planlanmaktadır. Böylece, gaz fiyatlarının şeffaf bir şekilde ve maliyet esaslı olarak belirlenebilmesi açısından sektöre güvenin ve yatırımların artacağı öngörülmektedir.
- BOTAŞ'ın uzun dönemli gaz anlaşmalarının "al ya da öde" yapısı gereği ithal etmediği gaza da ödeme gerçekleştirmesi firmanın maliyetlerinin yüksek seyretmesine neden olmaktadır. Bu durum uluslararası piyasada gerileyen doğalgaz fiyatlarının yurt içi piyasaya indirim olarak yansıtılmasını engellemektedir.
- Girdi fiyatlarının büyük ölçüde BOTAŞ'ın ithalat işlemleri ile belirlendiği, perakende satış tarifelerinin ise Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK) tarafından ayarlandığı sektörde faaliyet gösteren özel sektör firmalarının kârlılıklarının sınırlı bir seviyede olduğu tahmin edilmektedir.
- Sektörün serbestleşmesi ve rekabetin artırılması için öncelikle BOTAŞ'ın iletim, depolama ve ticaret/diğer faaliyetler olmak üzere ayrıştırılması gerektiği ifade edilmektedir.

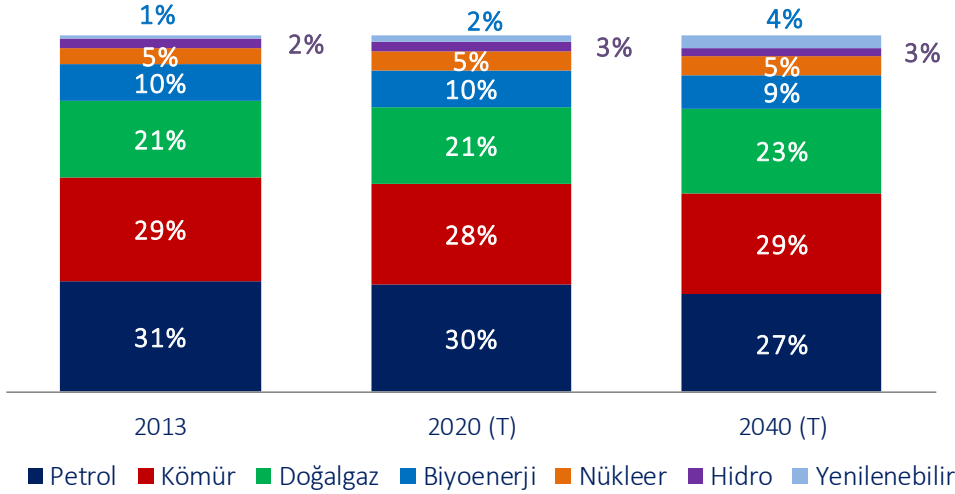
YÖNETİCİ ÖZETİ

- BOTAŞ'a bağlı faaliyetlerin zaman içinde özelleştirilmesi, fiyatların doğru seviyeye gelerek gazı en çok kullanan elektrik sektöründeki paydaşların da rekabetçiliğini etkilemesi bakımından büyük önem taşımaktadır.
- Diğer taraftan, doğalgazın hanehalkı tüketim harcamaları içindeki yüksek payı ve tüketici fiyat endeksindeki ağırlığı, doğalgaz fiyatındaki değişimlerin yurt içi ekonomiyi doğrudan etkilemesine sebep olmaktadır. Nitekim, İran'a karşı uluslararası tahkime götürülen davanın Türkiye lehine sonuçlanması 1 Ekim'den itibaren doğalgaz tarifelerinin %10 gerilemesini sağlamıştır.
- Önümüzdeki yıllarda, Türkiye'nin dünya doğalgaz talebindeki payının güçlü seyrini devam ettirmesi beklenmektedir. Ayrıca, Türkiye'nin gerekli altyapı yatırımlarıyla Avrupa'ya gaz taşıyan transit ülke olarak önemini koruyacağı düşünülmektedir. Doğalgaz piyasasının tam serbestliğe ulaşmasının ise zaman alacağı öngörülmektedir.

II. DÜNYADA DOĞALGAZ SEKTÖRÜ

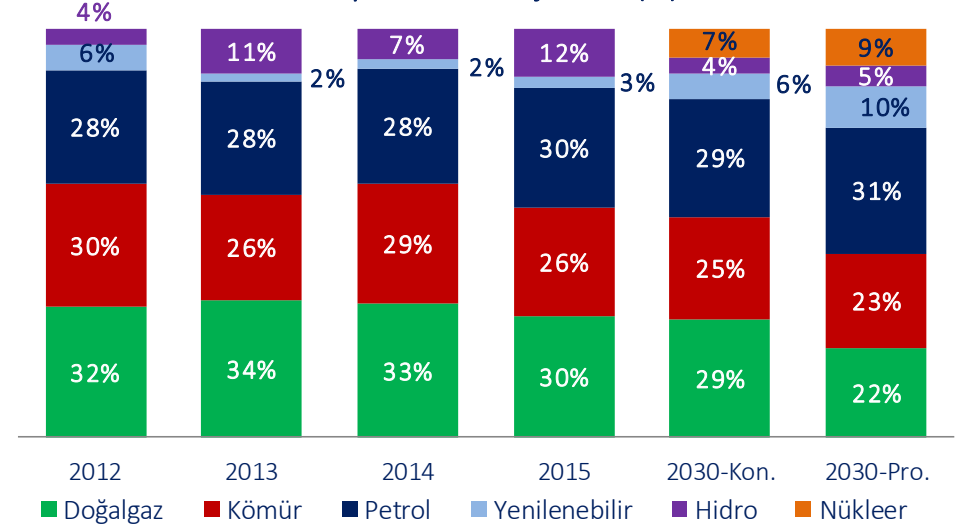
DÜNYADA DOĞALGAZ SEKTÖRÜ

Dünya Birincil Enerji Talebi (%)

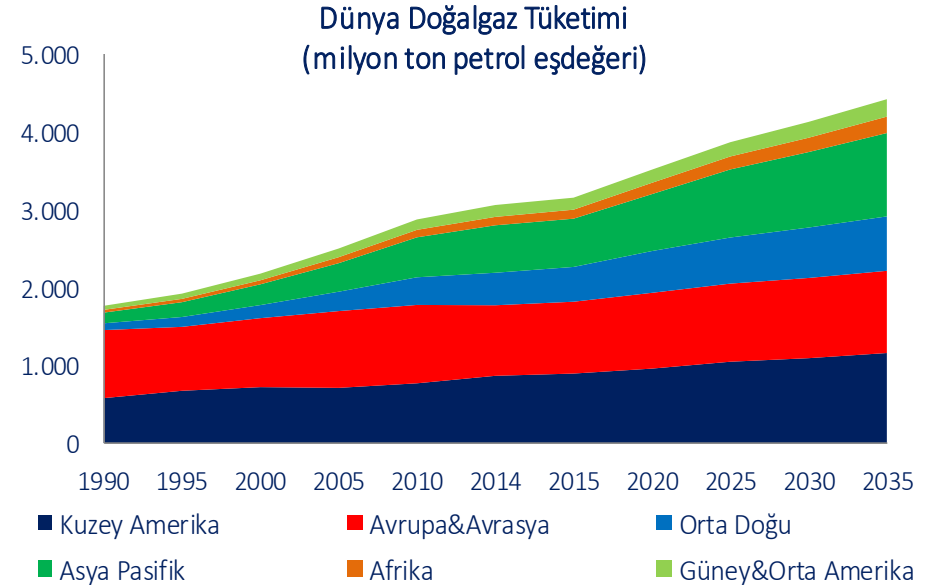
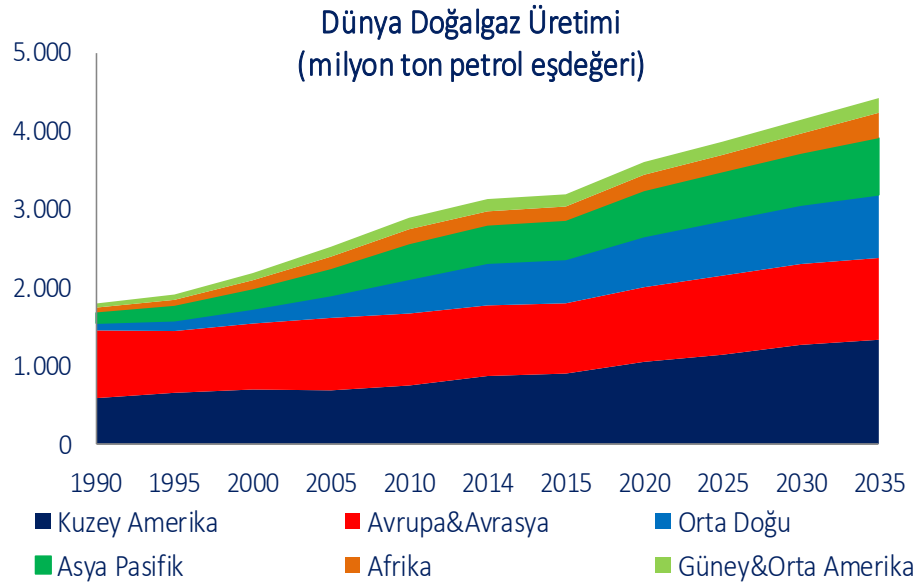
Kaynak: IEA, BP, OME (T) Tahmin

Türkiye Birincil Enerji Talebi (%)

- Uluslararası Enerji Ajansı'nın (IEA) dünya genelinde birincil enerji kaynaklarının talebine ilişkin projeksiyonu incelendiğinde 2040 yılına kadar talebi en hızlı artan enerji kaynağının sanayi ve enerji sektörleri öncülüğünde doğalgaz olacağı öngörülmektedir.
- Akdeniz Ülkeleri Enerji Şirketleri Birliği'nin (OME) Türkiye'ye yönelik benzer tahminlerindeyse, konservatif ve proaktif olmak üzere iki senaryo bulunmaktadır. Konservatif senaryoda 2030 yılında doğalgaz ve petrolün birincil enerji kaynakları talebi içinde eşit paya sahip olacağı öngörülmürken, proaktif senaryoda doğalgazın, petrol ve kömürün gerisinde kalacağı tahmin edilmektedir.
- İki senaryoda da dikkat çeken ayrıntı yenilenebilir enerji kaynağı payındaki yukarı yönlü trend ve uzun vadede nükleer enerjinin artan varlığıdır. Buna karşın, yıllara göre hidroelektrik santrallerinin doyum noktasına ulaşarak payının düştüğü gözlenmektedir.

DÜNYADA DOĞALGAZ SEKTÖRÜ / Üretim ve Tüketim

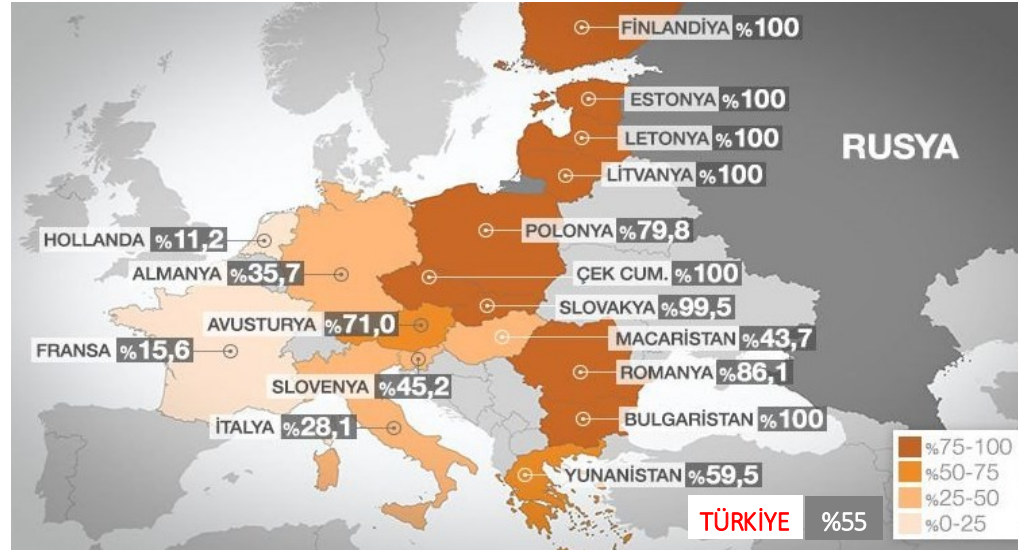

Kaynak: BP

- Dünyada toplam görünür doğalgaz rezervi 2015 sonu itibarıyla 186,9 trilyon Sm^3 düzeyindedir. 2015 sonu itibarıyla dünyadaki toplam gaz rezervinin %42,8'i Orta Doğu'da, %30'u ise Avrupa & Avrasya bölgesinde yer almaktadır.
- Bölge bazında rezerv/üretim oranına bakıldığında, henüz üretime dönüşmemiş rezerv bakımından Orta Doğu'nun önemli bir potansiyele sahip olduğu görülmektedir. Bu nedenle Orta Doğu'nun toplam üretimdeki payının artışı sürdürmesi beklenmektedir. Ayrıca, artan kaya gazı üretimi paralelinde ABD'nin etkisiyle uzun vadede Kuzey Amerika'nın Avrupa & Avrasya bölgesini geride bırakacağı öngörülmektedir.
- Dünya doğalgaz tüketimi ABD öncülüğünde yıllara göre artarken, Kuzey Amerika'nın 2035 yılına kadar Avrupa & Avrasya'yı geride bırakarak en yüksek tüketim yapılan bölge olacağı tahmin edilmektedir. Bu gelişmede çevre dostu yapısı ve arz fazlası sebebiyle ABD'de elektrik santrallerinde artan gaz talebinin etkili olduğu düşünülmektedir.
- Son 10 yılda dünya doğalgaz talebi en fazla artan ülkelerin Çin ve Türkiye olması, Türkiye'nin uzun vadede gaz ithalatının güçlü seyrinin devam edeceğine işaret etmektedir.

DÜNYADA DOĞALGAZ SEKTÖRÜ / Rusya

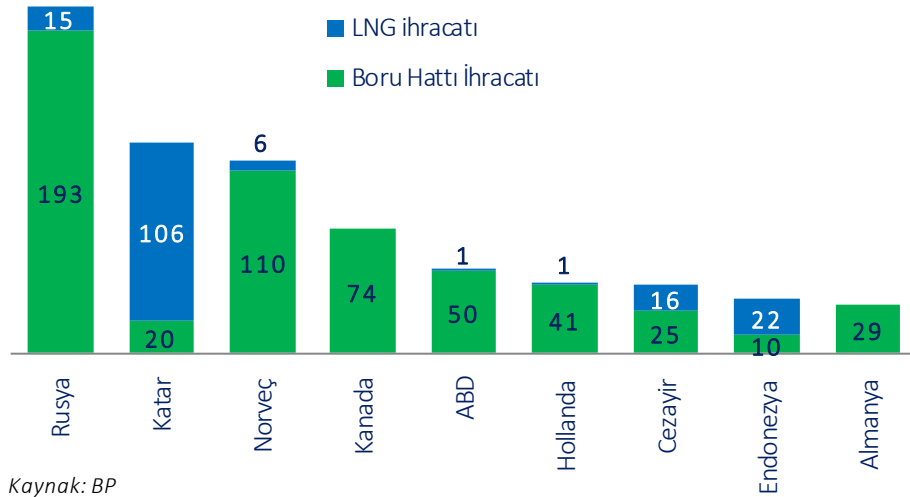
Avrupa Ülkelerinin Doğalgazda Rusya Bağımlılığı (%)

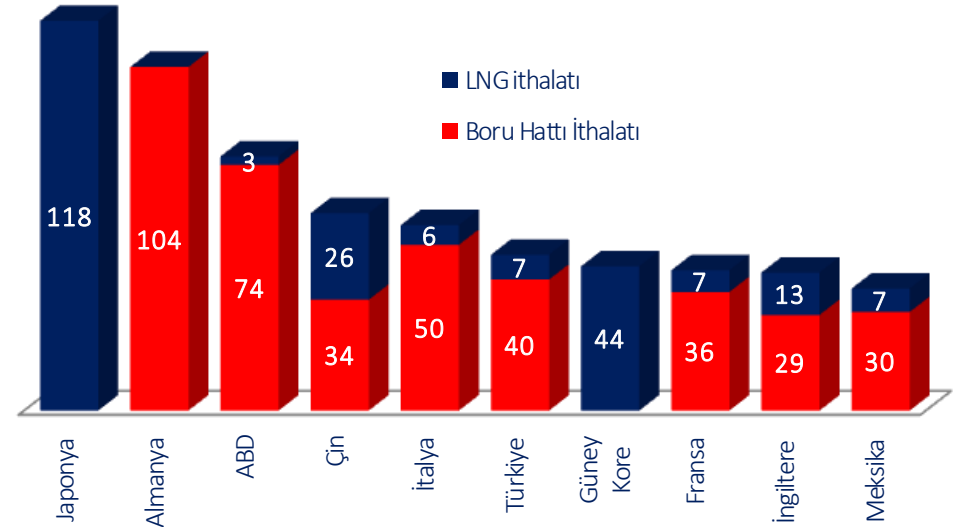
Kaynak: IEA, Eurostat

- Ülke bazında değerlendirildiğinde, Rusya bölgesinde dünyanın en önemli üreticilerinden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır.
- Türkiye'nin de içinde bulunduğu Avrupa'da ihracatın ithalatı karşılama oranı %48'tir. Rusya bölgenin en büyük doğalgaz tedarikçisidir. Avrupa'nın Rus gazına olan bağımlılığı, uluslararası arenada politik ilişkilerin şekillenmesinde etkili olmakta, Rusya bu stratejik konumunu Avrupa'ya karşı üstü kapalı bir tehdit unsuru olarak kullanırken, Avrupa da kendine alternatif kaynak yaratma çabası içerisine girmektedir.
- Bölgenin Rusya'ya bağımlılığını azaltmak için devam eden Trans Anadolu Doğalgaz Hattı Projesi'nin (TANAP) uzantısı Trans Adriyatik Doğalgaz Boru Hattı Projesi (TAP) ve İsrail gazının Avrupa'ya ulaştırılması projeleri son dönemde gündemde çokça yer almaktadır.
- Alternatif olarak LNG ithal edilmekte olup, LNG'nin neredeyse tamamı Katar, Cezayir ve Nijerya'dan gerçekleştirilmektedir.

DÜNYADA DOĞALGAZ SEKTÖRÜ / Dış Ticaret

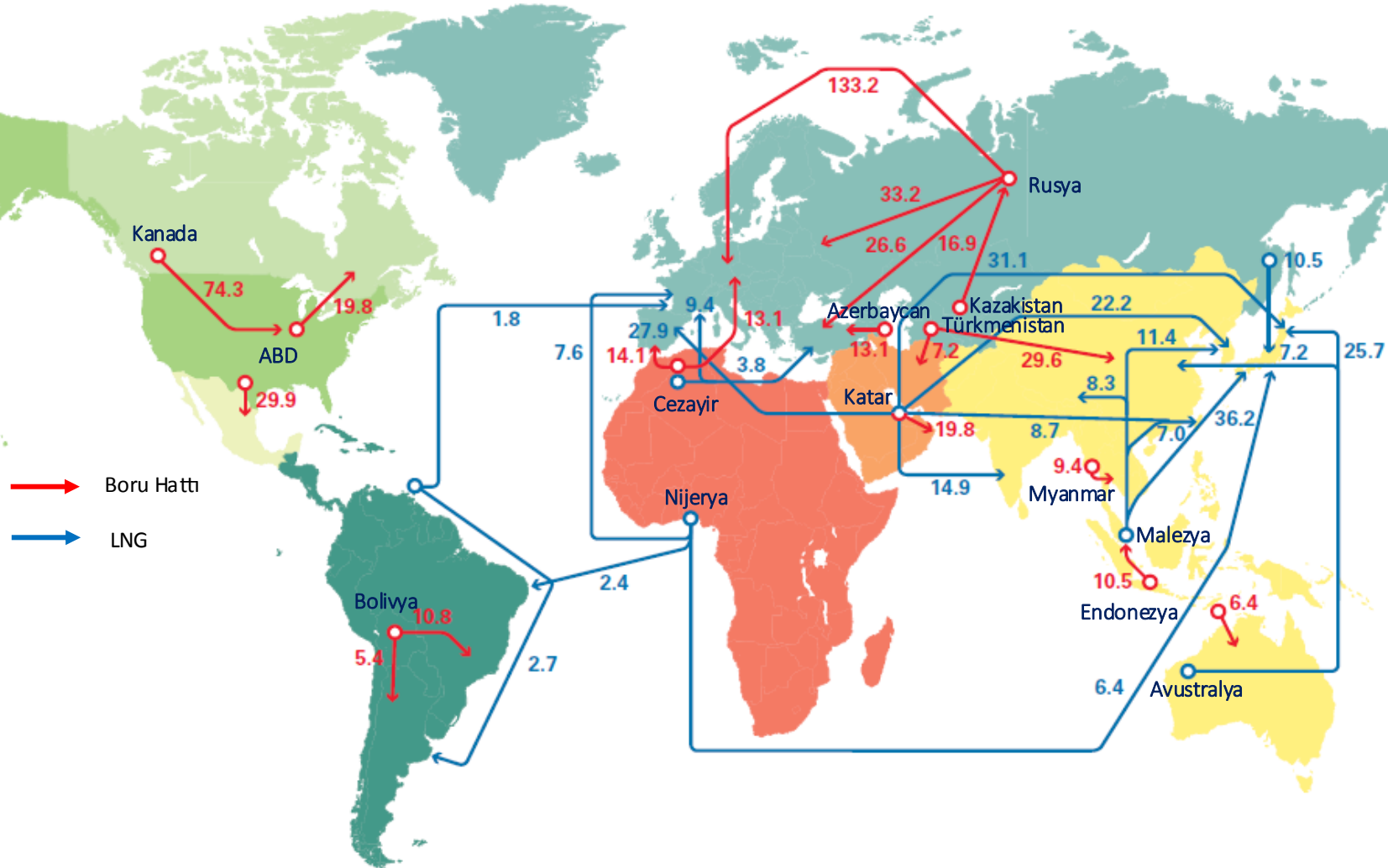
Ülke Bazında Dünya Doğalgaz İhracatı (milyar Sm³)-2015

Kaynak: BP

Ülke Bazında Dünya Doğalgaz İthalatı (milyar Sm³)-2015

- Boru hattı ile ihracatta Rusya lider konumdadır. Doğalgaza alternatif olarak değerlendirilen LNG’de ise Katar öne çıkmaktadır.
- Dünyanın en ucuz maliyetle LNG üretimi yapan ülkesi olan ABD 2016 yıl başında uzun bir aradan sonra tekrar LNG ihracatına başlamıştır. Türkiye de 2016 yılı içinde ilk kez ABD’den kaya gazından üretilen LNG ithalatını gerçekleştirmiştir.
- Son dönemde tarihi yüksek seviyelere çıkan ABD ve Avustralya kaynaklı LNG üretiminin bu performansını sürdürmesi halinde Katar’ın orta/uzun vadede yerini söz konusu ülkelere bırakacağı düşünülmektedir.
- Dünyada LNG ithalatının en yüksek olduğu ülkeler Japonya ve Güney Kore’dir. Avrupa’da ve ABD’de ise daha çok boru hattı kanalıyla doğalgaz ithalatı gerçekleştirilmektedir.

DÜNYADA DOĞALGAZ SEKTÖRÜ / Dış Ticaret

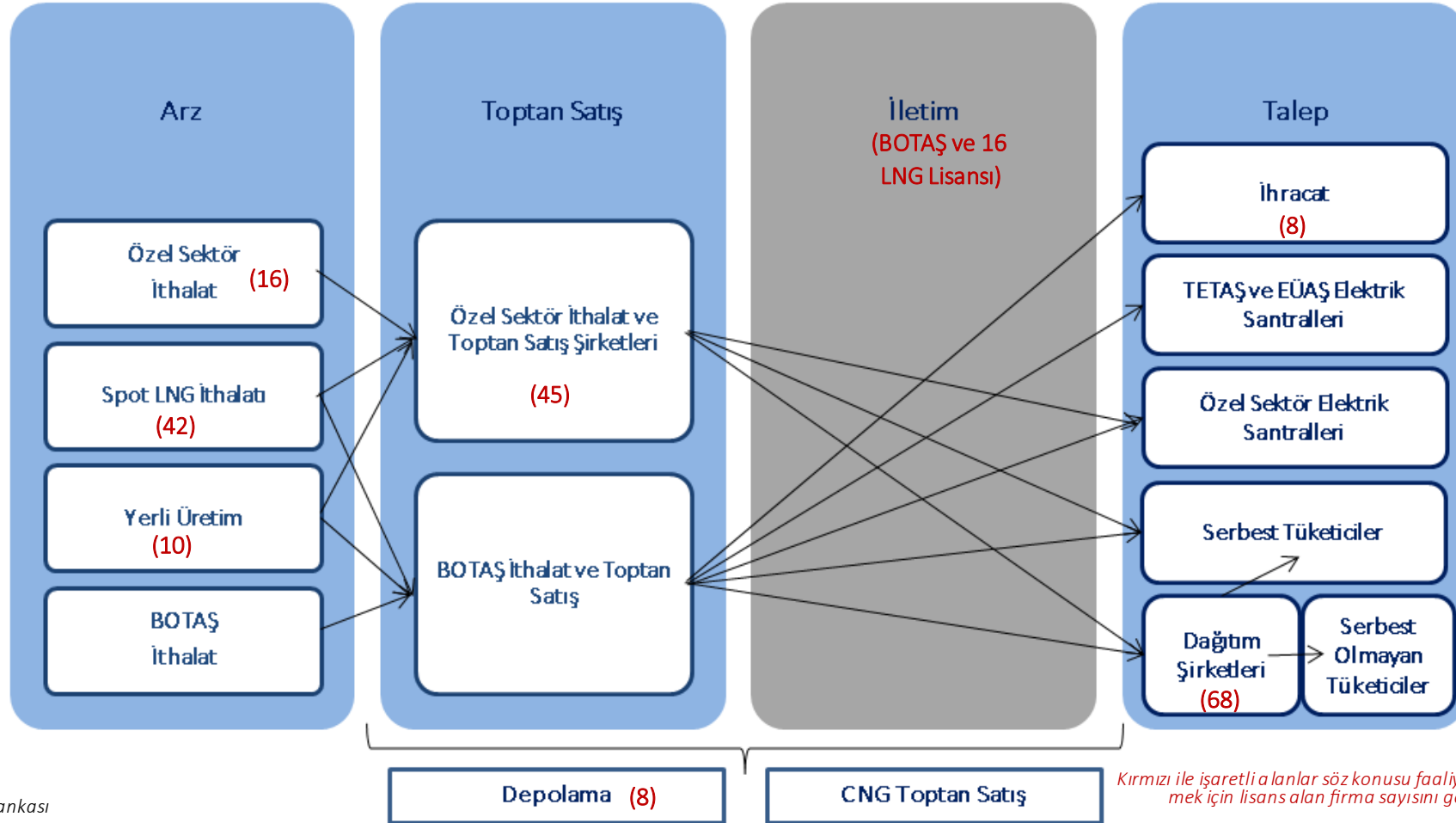
Dünya Doğalgaz Ticareti ve Başlıca Rotalar (milyar Sm³)- 2015

Kaynak: BP

III. TÜRKİYE'DE DOĞALGAZ SEKTÖRÜ

TÜRKİYE'DE DOĞALGAZ SEKTÖRÜ / Piyasa İşleyiş Modeli

Doğalgaz Piyasası İşleyiş Modeli ve EPDK Tarafından Verilen Lisans Sayısı

Kaynak: Dünya Bankası

Not: Serbest tüketici, yurt içinde herhangi bir üretim şirketi, ithalat şirketi, dağıtım şirketi veya toptan satış şirketi ile doğalgaz alım-satım sözleşmesi yapma serbestisine sahip gerçek veya tüzel kişiyi ifade etmektedir. Serbest olmayan tüketici ise, kendilerine sadece görevli tedarik şirketleri tarafından gaz tedarik edilen tüketicilerdir.

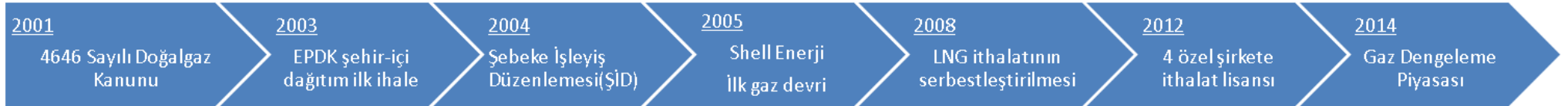
Compressed Natural Gas - CNG: Boru hatlarında CNG kompresörüyle yüksek basınç uygulanarak sıkılaştırılmış doğalgazdır.

TÜRKİYE'DE DOĞALGAZ SEKTÖRÜ / Piyasa Yapısı

- Doğalgaz piyasasında faaliyet gösterebilmek için Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu'ndan (EPDK) lisans almak gerekmektedir. Ekim 2016 verilerine göre doğalgaz sektöründe geçerli 304 lisans bulunmaktadır.
- Doğalgaz üretimi toptan satış lisansına sahip 10 firma tarafından yapılmaktadır. Türkiye'de son dönemde özel sektör yatırımları ve devlet teşvikleriyle artan doğalgaz arama çalışmalarına rağmen üretim tüketimi karşılamakta oldukça yetersizdir. Kamuya bağlı petrol ve doğalgaz arama faaliyetlerini gerçekleştiren Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO) üretiminin çoğunu Trakya'da gerçekleştirirken, ABD'li TransAtlantic Petroleum grubun Marmara ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde üretim tesisleri bulunmaktadır.
- Türkiye'de doğalgaz, LNG ve CNG iletim faaliyetlerinin her biri için EPDK'dan ayrı ayrı iletim lisansı alma zorunluluğu bulunurken, doğalgazın iletiminin maliyetli olması sebebiyle iletim Türkiye'de sadece BOTAŞ tarafından gerçekleştirilmektedir.
- Türkiye'de doğalgaz ithalatı BOTAŞ ve özel sektör firmaları tarafından gerçekleştirilmektedir. Mevzuat gereği, özel sektör ithalatının yurt dışından doğalgaz tedariki yapan ülkenin onayına tabi olması sektörde ithalatın serbestleşmesine engel olmaktadır. Nitekim, BOTAŞ haricinde piyasada 16 firmanın ithalat lisansı olmasına rağmen sadece 7 firma ithalat gerçekleştirmektedir.
- Üretim veya ithalat kanalıyla temin edilen doğalgazın taraflara (serbest tüketiciler, dağıtım şirketleri ve elektrik santralleri) dağıtım toptan satış lisansına sahip firmalar tarafından gerçekleştirilmektedir. Serbest olmayan tüketicilere ise doğalgaz dağıtım şirketleri kana lıyla iletilmektedir.
- Dağıtım şirketleri tarafındaysa, 26 özel sektör firması ve kamuya bağlı İGDAŞ'ın sahipliğinde 68 adet dağıtım lisansına sahip firma bulunmaktadır. İletim şebekesi doğalgazı dağıtım şebekesine iletirken, dağıtım şebekesi gazın nihai tüketiciye bölgesel tedarikini gerçekleştirmektedir. Rekabetin korunması açısından ithalatçı şirketin bir tüzel kişiliği olması istenmemektedir.
- Depolama alanında, BOTAŞ, Ege Gaz ve Etki Liman firmalarının LNG terminali (Marmara Ereğlisi ve Aliğa) ve BOTAŞ'ın yer altı (Silivri) yatırımları bulunmaktadır. Söz konusu terminaller haricinde kamu ve özel sektörün inşaatı devam eden tesisleri de mevcuttur.

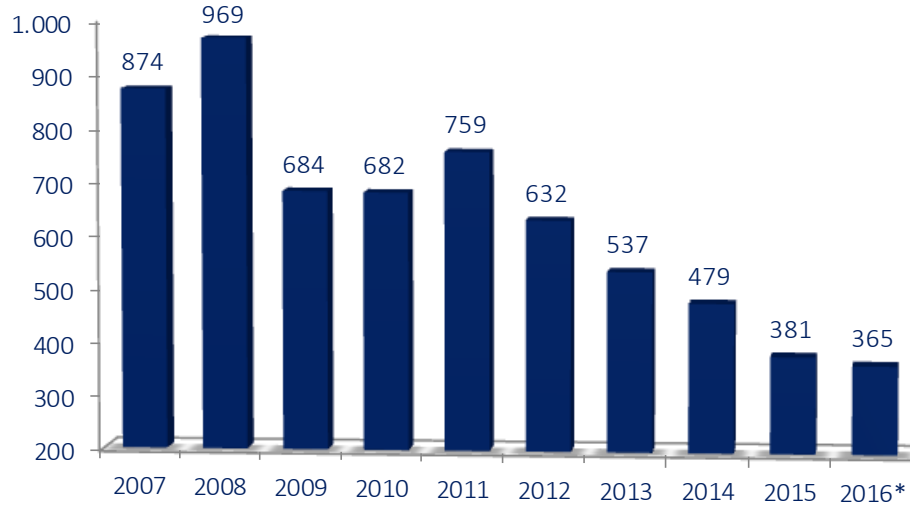
TÜRKİYE'DE DOĞALGAZ SEKTÖRÜ / Serbestleşme Süreci

Doğalgaz Piyasasında Serbestleşme Süreci

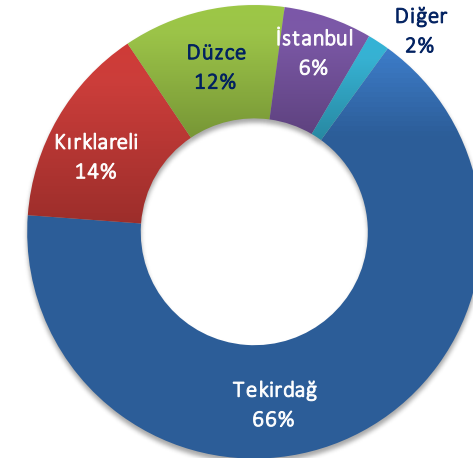
- 4646 sayılı Doğalgaz Piyasası Kanunu'nun (DGPK) 2001 yılında yürürlüğe girmesiyle, sektörün faaliyet kapsamı ve piyasanın işleyiş modeli tanımlanmış olup, piyasada rekabetin korunması ve geliştirilmesine ilişkin esaslar da belirlenmiştir. Ayrıca, doğalgaz piyasası mevzuatına aykırı hallerde uygulanacak yaptırımlar kanunla tanımlanmıştır.
- Kanunun ardından 2001-2010 döneminde doğalgaz sektöründe hızlı bir serbestleşme dönemi yaşanmıştır. Söz konusu serbestleşme ile enerji piyasasında "kaliteli, arz güvenliğine dayalı, çevreye duyarlı ve tüketicinin ekonomik avantajını gözetten bir rekabet ortamı" yaratılması hedeflenmiştir.
- 2003 yılında dağıtım firmalarının özelleştirilmesi için ilk ihale açılmıştır. Günümüzde Artvin, Şırnak ve Hakkari haricindeki tüm iller doğalgaz dağıtım hizmeti kapsamına girmiştir. Piyasanın serbestleşmesi için yapılan özelleştirmeler kapsamında İstanbul'da faaliyet gösteren İGDAŞ haricinde Türkiye'de tüm dağıtım bölgeleri özel sektöre devredilmiştir. İhale usulüyle özelleştirilen dağıtım firmalarında halen %10-20 belediye hissesi bulunmaktadır.
- Dağıtım bölgeleri kapsamı dışında kalan bölgelere 2013 yılından itibaren gaz teminini BOTAŞ gerçekleştirmektedir.
- İthalat tarafında ise, özel sektöre ilk gaz devri 2005 yılında gerçekleştirilmiştir. DGPK uyarınca, satıcı ülkenin de ithalatçı firmaya onay vermesi talep edilmiştir. Rusya dışında hiçbir ülke özel sektörün kendisinde ithalat yapmasını kabul etmemiştir.
- 2005 yılında Shell, Enerco, Bosphorus Gaz ve Avrasya Gaz; 2012'de Akfel, Bosphorus Gaz, Batı Hattı A.Ş. ve Kibar Enerji'nin Gazprom'la anlaşarak ithalata başlaması sektör ithalatında rekabetin oluşması için önemli bir adım olarak görülmüştür. Öte yandan, özel sektöre sözleşme devri yoluyla aktarılan gazı ithal edecek firmaların birçoğunda Rus Gazprom'un hissesi bulunmaktadır.
- Türkiye'nin en büyük toptan satış şirketi OMV'nin de gaz ithalatçısı Enerco ile ortaklığı bulunmaktadır. Bu durum firmaların birden çok faaliyetle piyasada aktif rol aldığını göstermesi bakımından önem arz etmektedir.

TÜRKİYE'DE DOĞALGAZ SEKTÖRÜ / Üretim

Yıllara Göre Doğalgaz Üretim Miktarları (milyon Sm³)

Kaynak: EPDK (*) Ekim ayı itibarıyla yıllıklandırılmış

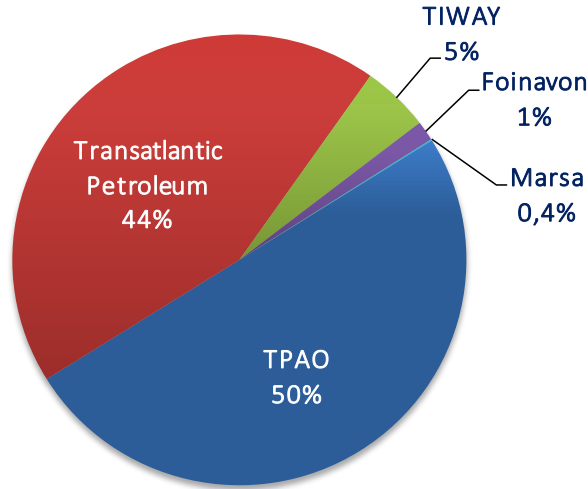
Doğalgaz Üretiminin İllere Göre Dağılımı (2015)

- EPDK verilerine göre, yurt içi doğalgaz üretimi yıllara göre azalmaktadır. Doğalgaz üretiminde görülen bu düşüş, ülkemizdeki kaynakların kademeli olarak tükenmesinden ileri gelmektedir. Türkiye'deki doğalgaz arzının tüketimi karşılama oranı %0,8 gibi çok düşük bir seviyededir.
- Türkiye'de doğalgaz üretimi çoğunlukla Trakya, Batı Karadeniz ve Güney Doğu Anadolu bölgelerinde yapılmaktadır. 2015 yılında Türkiye'deki toplam doğalgaz üretiminin %66'sı Tekirdağ'da gerçekleştirilirken, bu kenti sırasıyla Kırklareli, Düzce ve İstanbul takip etmektedir.

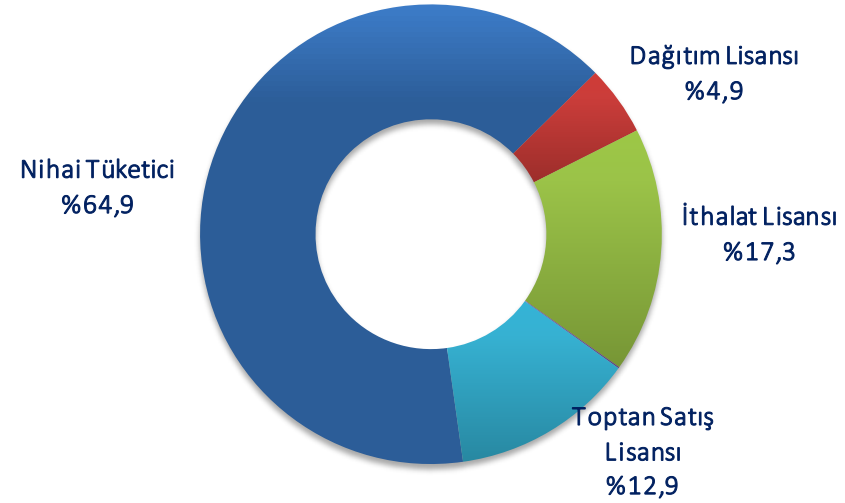
TÜRKİYE'DE DOĞALGAZ SEKTÖRÜ / Üretim

Doğalgaz Üretiminden Şirketlerin Aldıkları Paylar (2015)

Kaynak: EPDK

Üretim Şirketlerinin Doğalgaz Satışlarının Dağılımı (2015)

- Yurt içinde Ekim 2016 itibarıyla doğalgaz üretimi yapan (toptan satış lisansı sahibi olan) 10 şirket bulunmaktadır. Üretimin %94'ü TPAO ve ABD'li TransAtlantic Petroleum firması bünyesinde faaliyet gösteren Thrace Basin, Amity Oil ve Petrogas şirketleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Üretim yapan diğer firmalar ise Kanada menşeli Marsa Enerji ve Foinavon ile Norveç menşeli Tiway firmalarıdır.
- Üretim firmalarının müşteri portföyü incelendiğinde, satışlarından en yüksek payı nihai tüketiciler (serbest ve/veya serbest olmayan) alırken, bu grubun payı yıllara göre artış göstermektedir. Bu durum sektörde serbest tüketiciye sağlanan gaz arzında artan rekabete işaret etmesi bakımından önem arz etmektedir.

TÜRKİYE'DE DOĞALGAZ SEKTÖRÜ / Üretim

Kaynak: Baker Hughes

- Yurt içinde doğalgaz arama ve çıkarma faaliyetleri Trakya, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde gerçekleştirilmekte; ayrıca Karadeniz başta olmak üzere denizlerimizde de arama çalışmaları devam etmektedir. Kasım 2016 itibariyle Türkiye, dünyada en çok arama kulesine sahip olan ülkeler arasında yer almaktadır.
- Serbestleşme süreci ile hız kazanan doğalgaz arama ve üretim faaliyetleri paralelinde sektörde yerli ve yabancı yatırımlar artmaktadır. TPAO tarafından yürütülen hem yurt içi hem de yurt dışı projelerde yabancı ortaklıklar söz konusudur. Şirketin Azerbaycan, Kazakistan, Libya ve Irak başta olmak üzere çeşitli bölgelerde ortaklıklar yoluyla arama ve üretim faaliyetleri söz konusudur.

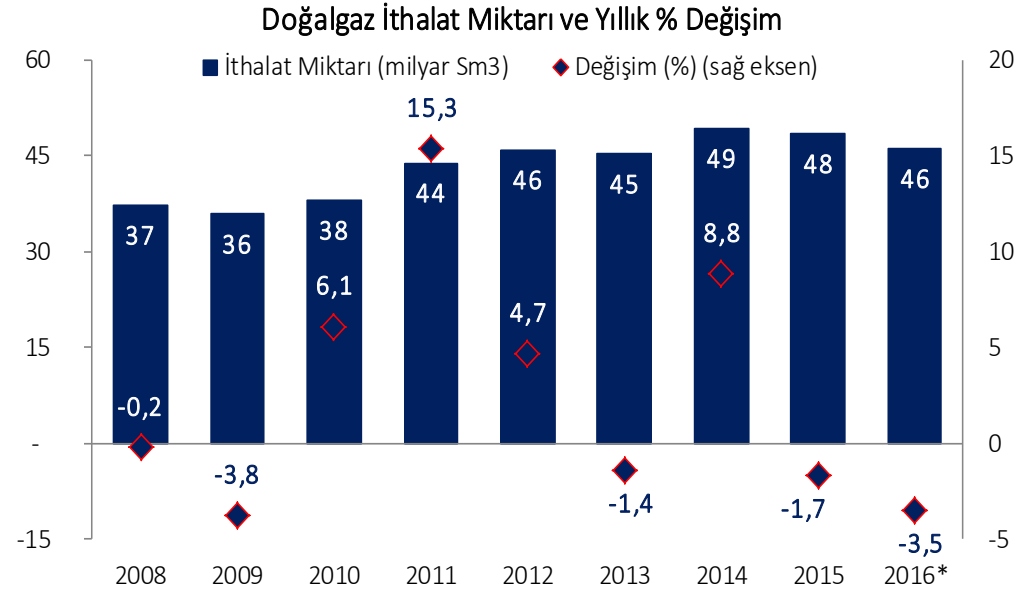
TÜRKİYE'DE DOĞALGAZ SEKTÖRÜ / Kaya Gazı

Türkiye'de Kaya Gazı Potansiyelinin Yüksek Olduğu Bölgeler

Kaynak: ETKB

- Son yıllarda küresel enerji piyasasının gündemine girmesiyle birlikte Türkiye'de de kaya gazı arama çalışmaları yoğunlaşmıştır. İncelemeler neticesinde yurt içinde yüksek kaya gazı potansiyeline sahip olan bölgelerin Güneydoğu Anadolu ve Trakya olduğu saptanmış, bunun yanında Orta Anadolu, Doğu Anadolu ve Akdeniz de kaya gazı potansiyeli olan bölgeler olarak tespit edilmiştir. TPAO'nun kaya gazı arama ve sondaj çalışmaları hali hazırda Diyarbakır ve Batman'da Shell işbirliğiyle, Trakya'da ise TransAtlantic petrol şirketiyle ortaklık şeklinde sürdürülmektedir.
- Türkiye'deki kaya gazı rezervinin yaklaşık 40 yıllık tüketimi karşılayacak 1,8 trilyon Sm³ büyüklüğünde olduğu tahmin edilirken, potansiyel rezervlerinin doğrulanması ve kârlı bir şekilde üretiminin mümkün olup olmadığının tespiti yatırımcılar açısından büyük önem taşımaktadır.

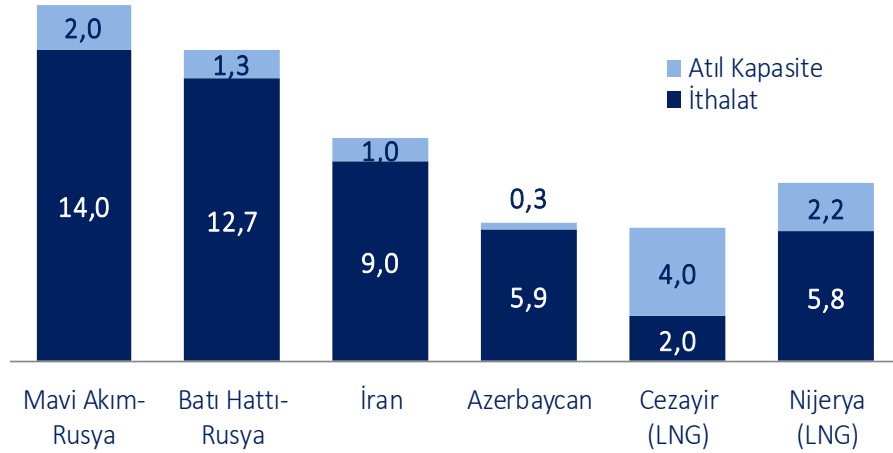
TÜRKİYE'DE DOĞALGAZ SEKTÖRÜ / İthalat

Kaynak: EPDK (*) Kasım ayı itibarıyla yıllıklandırılmış

- Kasım 2016 itibarıyla yıllıklandırılmış doğalgaz ithalatı 2015'teki 48,4 milyar Sm³ seviyesinden 46,1 milyar Sm³'e gerilemiştir. 2015 yılında ithalatın yaklaşık %84'ü boru hattı, %16'lık kısmı ise LNG şeklinde olmuştur. İthalat çoğunlukla uzun dönemli anlaşmalar aracılığıyla yapılırken, spot LNG ithalatının toplam içindeki payı %5,1 olarak gerçekleşmiştir.
- Sanayi üretiminde son dönemde gözlenen yavaşlama ve elektrik üretiminde hidroelektrik ve yenilenebilir enerjinin artan payı doğalgaz ithalatındaki gerilemede etkili olmaktadır.

TÜRKİYE'DE DOĞALGAZ SEKTÖRÜ / İthalat

Türkiye'nin Doğalgaz İthalatı ve Atıl Kapasite
(milyar Sm³) 2014

Doğalgaz Alım Sözlüşmeleri	Miktar (milyar Sm ³ /yıl)	Teslimata Başlanan Yıl	Süre (Yıl)	Sözleşmenin Son Geçerlilik Yılı
Rusya (Mavi Akım)	16,0	2003	25	2028
Türkmenistan	15,6		30	işletmede değil
İran	9,5	2001	25	2026
Rusya (Batı Hattı)*	8,0	1998	23	2021
Azerbaycan (Faz I)	6,6	2007	15	2022
Azerbaycan (Faz II)	6,0	2017/18		
Rusya (Batı Hattı)**	6,0	1987	25	2012
Cezayir (LNG)	4,4	1994	20	2014
Nijerya (LNG)	1,3	1999	22	2021
Azerbaycan (BOTAŞ Int.-BİL)	0,2	2013		

Kaynak: EPDK; BBC (*) Özel sektöre 2005 yılında aktarılan 4 BCM dahildir. (**) Özel sektöre önceden aktarılan 4 BCM ile toplamda 10 BCM'dir.

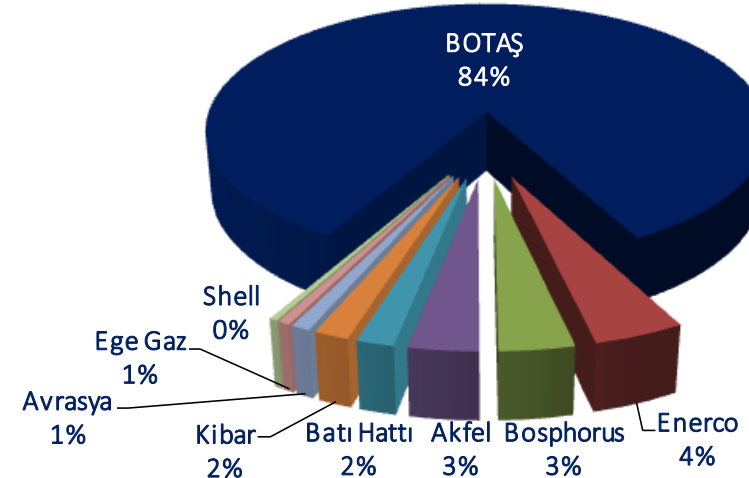
- Türkiye boru hattıyla ilk doğalgaz ithalatını 1987'de Rusya'dan gerçekleştirmiştir. Onu sırasıyla İran ve Azerbaycan anlaşmaları takip ederken, üç ülkeyle yapılan anlaşma "al ya da öde" şeklinde kurgulanmıştır. Bu kapsamda Türkiye ithal edecek kadar talebi olmasa da almaya taahhüt ettiği gazın bedelini ilgili ülkeye ödemeye mecbur bırakılmıştır. Bu durum talebin düştüğü dönemlerde gaz ithalatının büyük çoğunluğunu gerçekleştiren BOTAŞ'ın bilançosunu olumsuz etkilerken, BOTAŞ'ın zararı telafi etmek için yurt içi fiyatlarında indirim gitmesine engel olmakta ve serbest piyasa anlayışına ve rekabete zarar vermektedir.
- Türkiye'nin 2014 yılında gerçekleştirdiği doğalgaz ithalatındaki atıl kapasite incelendiğinde, görece olarak daha ucuz olan Azerbaycan gaz kapasitesinin neredeyse tamamının kullanıldığı, boru hattıyla yapılan ithalat kapsamında en yüksek atıl kapasitenin Mavi Akım projesinde olduğu gözlenmektedir.
- Doğalgaz ithalatında özel sektörün payının Türkiye'nin ikili anlaşmalarının sonlanacağı 2020'li yıllardan sonra artacağı tahmin edilmektedir.

TÜRKİYE'DE DOĞALGAZ SEKTÖRÜ / İthalat-Özel Sektör

Firmalar	İlk Sözleşme Devrindeki Miktar (milyar Sm ³ /yıl)	Yeni Sözleşmedeki Miktar (milyar Sm ³ /yıl)	Son Geçerlilik Tarihi
Avrasya Gaz	0,50	0,50	2022
Shell Enerji	0,25	0,25	2022
Batı Hattı	-	1,00	2036
Bosphorus Gaz	0,75	2,50	2043
Enerco	2,50	2,50	2043
Akfel	-	2,25	2043
Kibar Enerji	-	1,00	2043

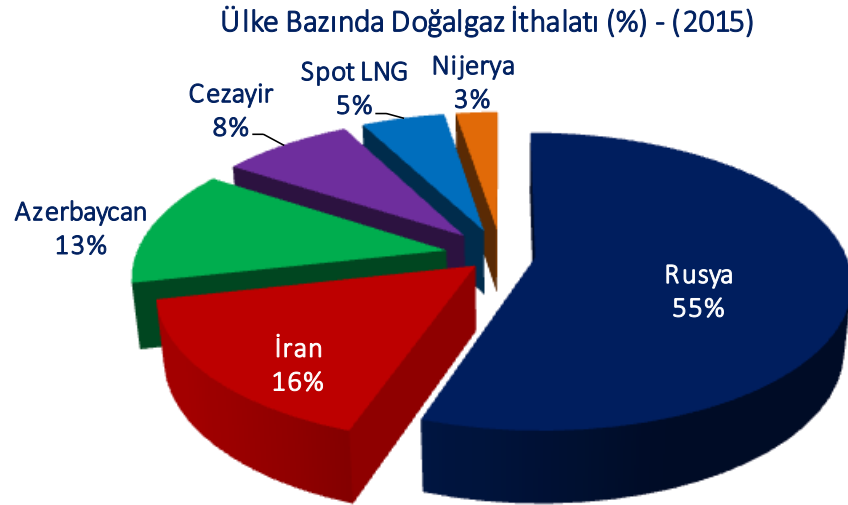
Kaynak: EPDK

Doğalgaz İthalatında Şirketlerin Payı (%)
(2015)

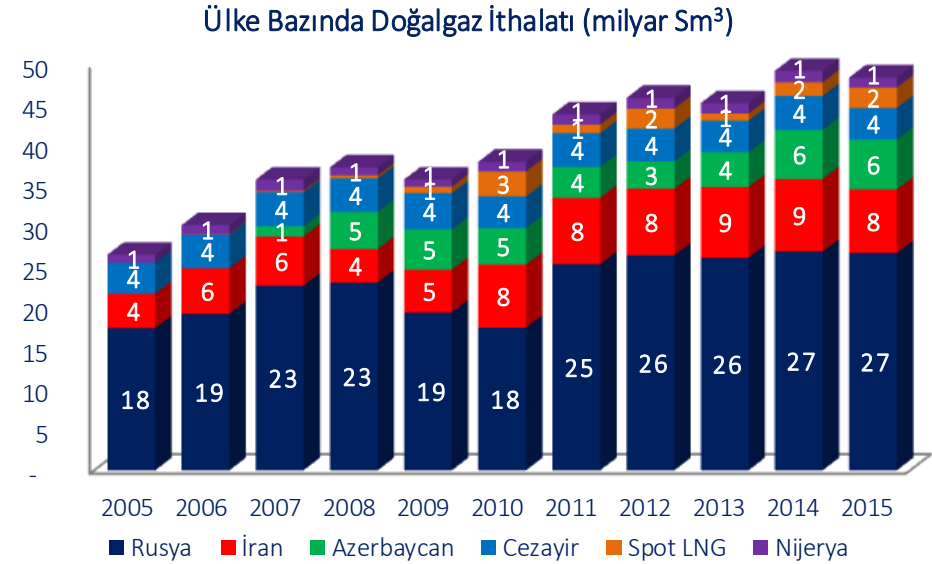

- 2015 yılı itibarıyla Türkiye'nin toplam ithalatının %84'ü BOTAŞ tarafından gerçekleştirilmektedir. DGPK'ya göre ise, BOTAŞ'ın Türkiye'deki pazar payının %20'ye düşürülmesi hedeflenmektedir.
- Özel sektörde en yüksek ithalat Akfel ve Enerco firmalarının bağlı olduğu Akfel Holding tarafından gerçekleştirilmektedir.
- Rus Gazprom firmasının iştirakleri aracılığıyla ithalatçı firmalarla ortaklıkları bulunmaktadır. Gazprom'un Akfel, Bosphorus Gaz ve Avrasya Gaz firmalarının hissedarı olması, zaman zaman bu firmaların gazı BOTAŞ'a göre %25-30 oranında indirimli temin etmesine olanak sağlamaktadır.
- "Al ya da öde" kapsamında ithalat gerçekleştiren firmalar döviz riskini azaltmak ve BOTAŞ'ın fiyat hareketlerinden korunmak için çalıştıkları firmalarla "al ya da öde" anlaşmaları imzalamaktadır. Söz konusu ithalatçı firmaların kâr marjı yaklaşık %3-5 seviyesindedir.
- 2020'de yaklaşık 16 milyar Sm³ kapasiteye sahip Türk Akımı'nın Batı Hattı'nın yerine devreye girmesiyle birlikte Rusya'dan gaz ithalat kapasitesinin yaklaşık 2 milyar Sm³ artacağı öngörülmektedir. Buna ek olarak, Haziran 2018'de faaliyete geçmesi planlanan TANAP ile 6 milyar Sm³lük gazın da sisteme dahil edilmesiyle birlikte mevcut durumda 52 milyar Sm³ olan Türkiye'nin toplam doğalgaz ithalat kapasitesinin 60 milyar Sm³'e ulaşacağı tahmin edilmektedir.

TÜRKİYE'DE DOĞALGAZ SEKTÖRÜ / İthalat

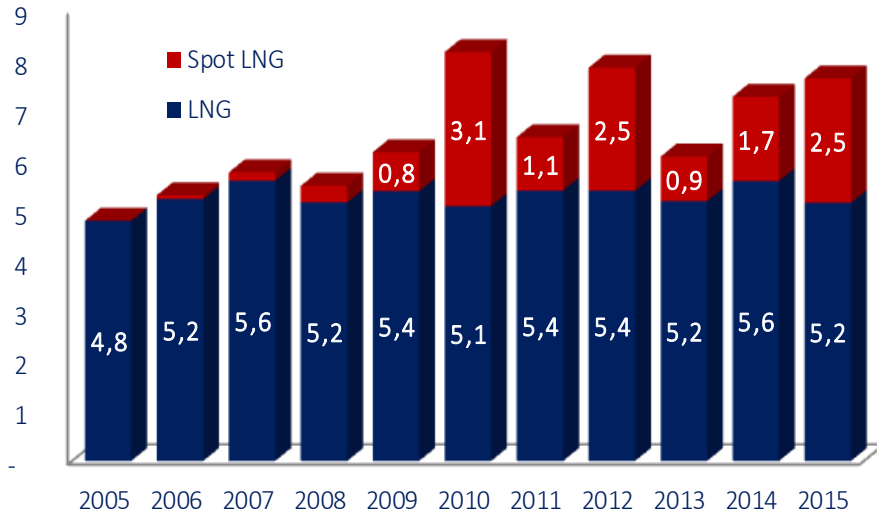
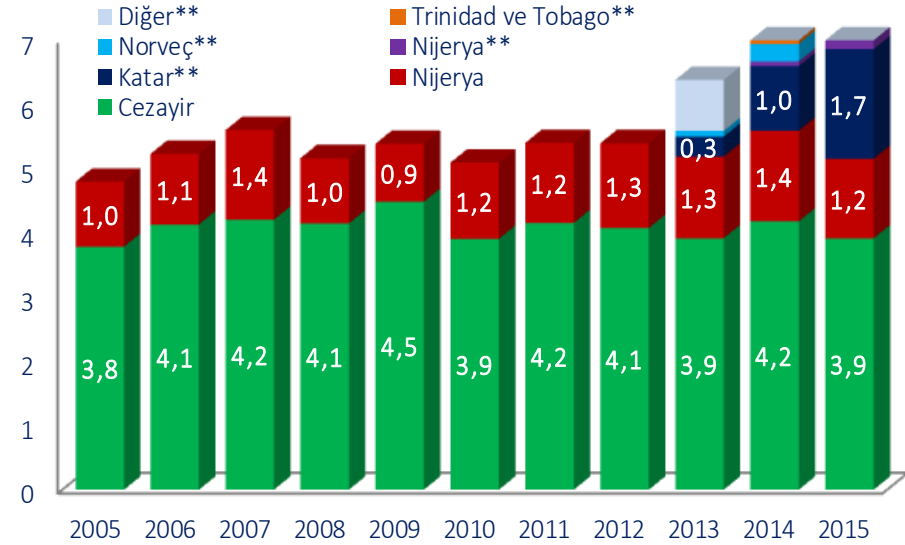

Kaynak: EPDK

- Türkiye doğalgaz ithalatının %84'ünü boru hattı yoluyla Rusya (%32 Mavi Akım ve %23 Batı Hattı), İran (%16) ve Azerbaycan'dan (%13) gerçekleştirirken, %11'ini Cezayir ve Nijerya'dan uzun dönemli kontratlar aracılığıyla LNG ve %5'ini spot LNG şeklinde çeşitli ülkelere gerçekleştirmektedir.
- Yıllar içerisinde genel olarak Rusya ve İran'ın ithalattaki payının azaldığı buna karşılık Azerbaycan'ın payında artış olduğu gözlenmektedir. Rusya'dan gaz ithalatının 2016 yılında 24,5 milyar Sm³'e kadar düşmesi öngörülürken, 2017'de iki ülke arasında güçlenen ilişkiler ve beklenen gaz indirimiyle ithalatın 27,1 milyar Sm³'e ulaşması beklenmektedir.

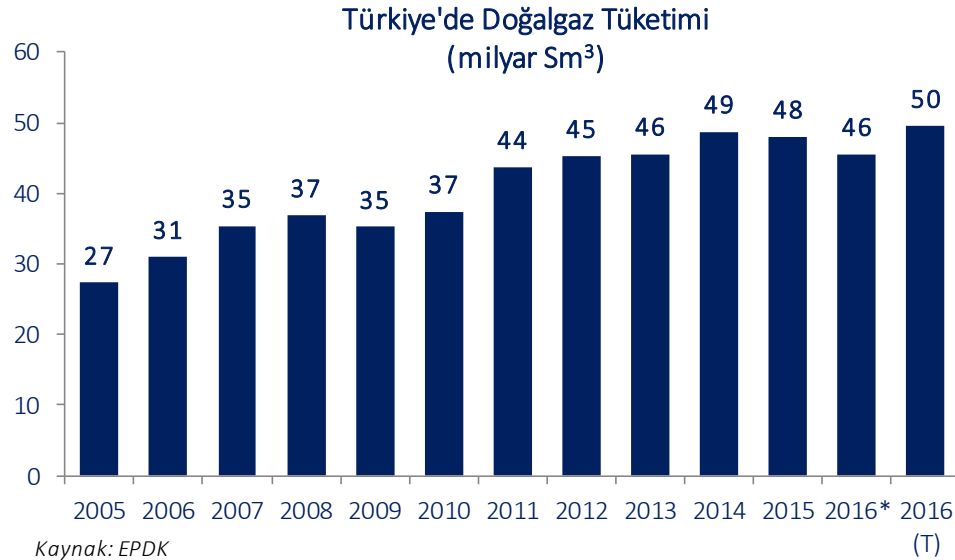
TÜRKİYE'DE DOĞALGAZ SEKTÖRÜ / İthalat

Türkiye'nin LNG İthalatı (milyar Sm³)Ülke Bazında LNG İthalatı* (milyar Sm³)

Kaynak: EPDK (*) Ülke bazında spot LNG verileri 2013 yılından itibaren açıklanmaya başladığından önceki veriler paylaşılamamıştır. (**) Spot LNG ithalatı

- Türkiye'nin arz kaynaklarının çeşitlendirilmesi hedefine bağlı olarak LNG ithalatı gerçekleştirilmektedir. Sıvılaştırılmış halde bulunan LNG tankerle temin edildikten sonra yeniden gaz haline getirilerek kullanılmaktadır. Türkiye'de LNG gazlaştırma kapasitesinin sınırlı olması (535 bin Sm³) ve LNG iletim sistemine yeterli giriş kapasitesinin bulunmaması sektörün sorunları olarak öne çıkmaktadır. Türkiye LNG ithalatını Cezayir ve Nijerya'dan gerçekleştirmektedir.
- Türkiye'de kontratlı alımlar dışında anlık ihtiyaçlara bağlı olarak spot LNG ithalatı da gerçekleştirilmektedir. Özellikle doğalgaz piyasasında ithalatta rekabetin artırılması kapsamında 2008 yılında yapılan mevzuat değişikliği sonrasında spot LNG ithalatı hız kazanmıştır. Eylül 2016 itibariyle Türkiye'de 42 tane spot LNG ithalatı lisansına sahip firma bulunmasına rağmen 2015 yılında spot LNG ithalatının %89'unu BOTAŞ, %11'ini Ege Gaz gerçekleştirmiştir. Şirketlerin 10 tanesi yurt içinden tedarik ettiği LNG'nin toptan satışını gerçekleştirirken, geriye kalanlar faaliyette bulunmamıştır. Spot LNG ithalatının %68'i Katar'dan yapılmıştır. 2015 yılında arz güvenliğinin desteklenmesi için ithalat yapılan ülke sayısında gözle görülür bir artış görülmüştür.

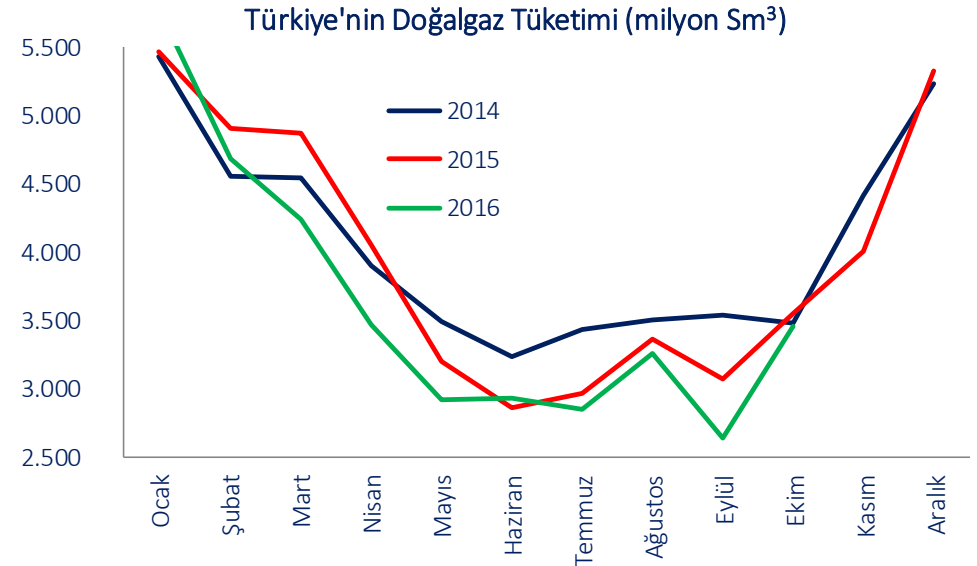
TÜRKİYE'DE DOĞALGAZ SEKTÖRÜ / Tüketim

Kaynak: EPDK

(*) Ekim 2016 itibariyle yıllıklandırılmış

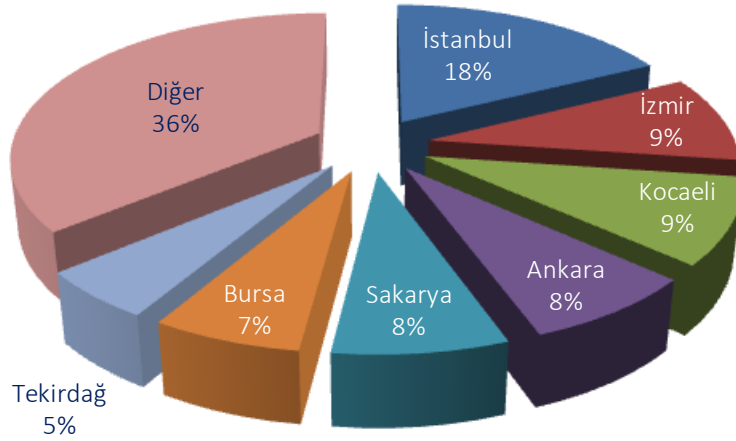
(T) 2016 yılı geneline ilişkin EPDK tahmini

- Türkiye'de doğalgaz tüketimi elektrik üretiminde artan kaynak çeşitliliğine bağlı olarak gerileyen talep öncülüğünde bir miktar ivme kaybetse de konutta artan talep öncülüğünde tüketimin 2016 yıl sonunda 49,5 milyar Sm³ ve 2030 yılında 70 milyar Sm³'e ulaşacağı öngörülmektedir.
- Elektrik üretiminde kullanılan doğalgaz miktarının yanında yurt içi ekonomik aktivitenin seyri ve hava koşulları doğalgaz talebinde etkili olmaktadır. Nitekim, doğalgazın aylık tüketiminin kış aylarında artış eğiliminde olduğu görülmektedir.
- Eylül ayında doğalgaz tüketiminde gözlenen sert düşüşte elektrik üretiminde kullanılan doğalgaz miktarındaki gerileme ve başta kimya ve demir-çelik sektörü ile OSB'lerde gaz tüketiminde görülen düşüş etkili olmuştur.

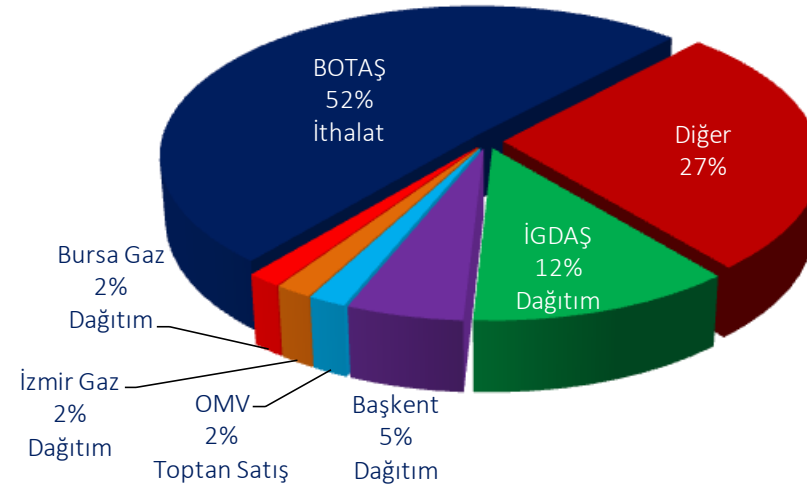
TÜRKİYE'DE DOĞALGAZ SEKTÖRÜ / Tüketim

İl Bazında Doğalgaz Tüketimi (%) - (2015)

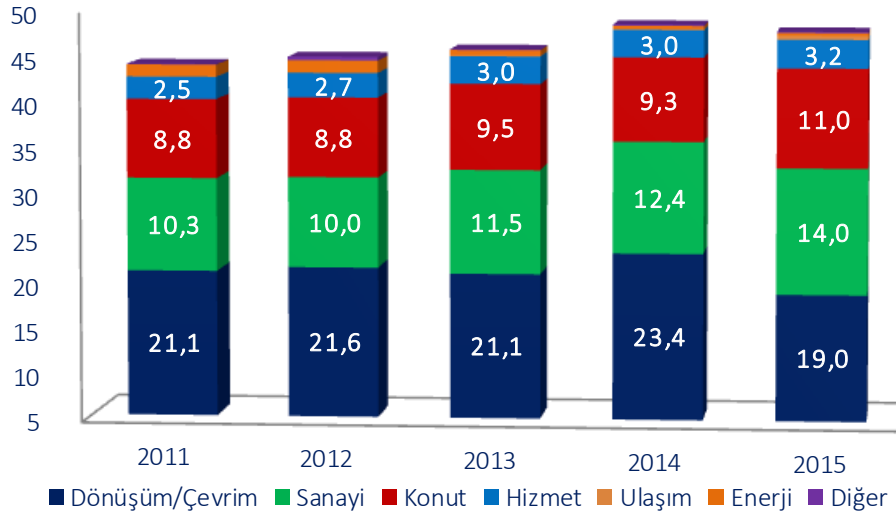
Kaynak: EPDK

Firma Bazında Nihai Tüketicie Yapılan Doğalgaz Satışı (%) (2015)

- Türkiye'de doğalgaz tüketiminin illere göre dağılımı incelendiğinde, sanayinin yoğun ve yüksek nüfusa sahip, konut sayısının fazla olduğu illerin tüketimde öne çıktığı görülmektedir.
- Lisanslı firmaların nihai tüketiciye yaptığı satışlara göre, 2015 yılında satışların %52'si ithalat lisansı sahibi BOTAS, %40'ı dağıtım lisansı ve %7'si toptan satış lisansı sahibi firmalar tarafından gerçekleştirilmiştir. Dağıtım firmaları içinde lider İstanbul'da faaliyet gösteren kamu firması İGDAŞ olurken, toptan satışta Petrol Ofisi'nin bağlı olduğu OMV Enerji öne çıkmaktadır.

TÜRKİYE'DE DOĞALGAZ SEKTÖRÜ / Tüketim

Doğalgazın Sektörel Bazda Tüketimi (milyon Sm³)

Kaynak: EPDK

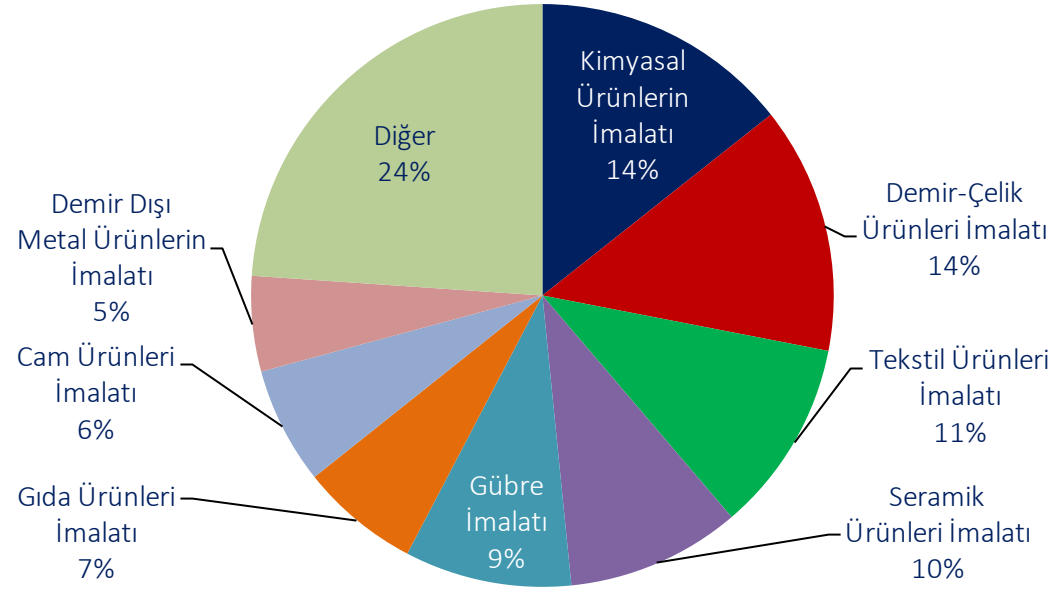
Doğalgaz Tüketimi-Elektrik Üretimi

- 2015 yılında doğalgazın %39,6'sı elektrik üretiminde kullanırken, elektrik üretiminde kullanılan gazın payı son iki yıldır azalmaktadır.
- Diğer taraftan, son dönemde kış aylarında konutta ısınma amaçlı olarak artan gaz talebini karşılamak için BOTAŞ'ın elektrik santrallerine verdiği gazda kesintiye gitmesi, elektrik üretiminde doğalgazın payının gerilemesine ve arz sıkıntısı yaşayan elektrik sektöründe fiyatların sert bir şekilde yükselmesine sebep olmuştur. Söz konusu durumun olumsuz hava koşullarının normale dönmesiyle birlikte düzeleceği düşünülmektedir.

TÜRKİYE'DE DOĞALGAZ SEKTÖRÜ / Tüketim

Doğalgazın Sanayide Kullanım Alanları (%) - 2015

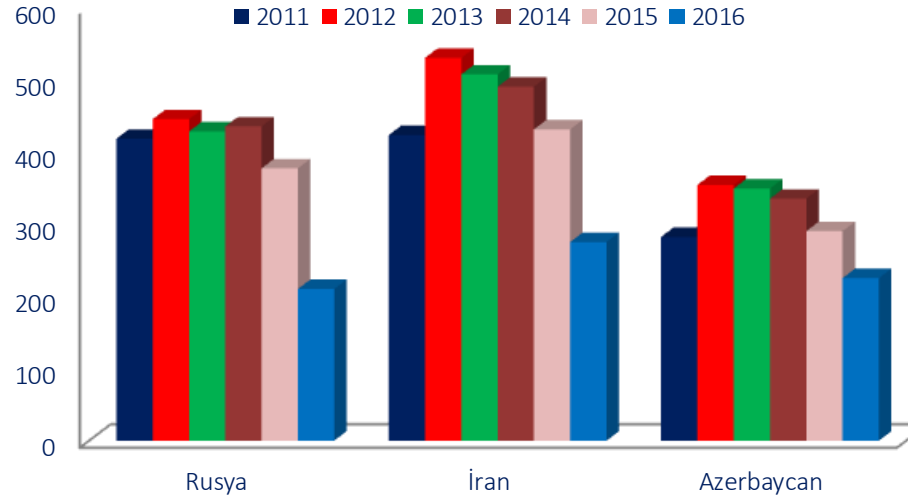

Kaynak: ETKB

- Sanayide tüketimden en yüksek payı kimyasal ürünlerin imalatı sektörü alırken, onu demir-çelik ve tekstil ürünleri imalatı takip etmektedir.

TÜRKİYE'DE DOĞALGAZ SEKTÖRÜ / Doğalgaz Fiyatları

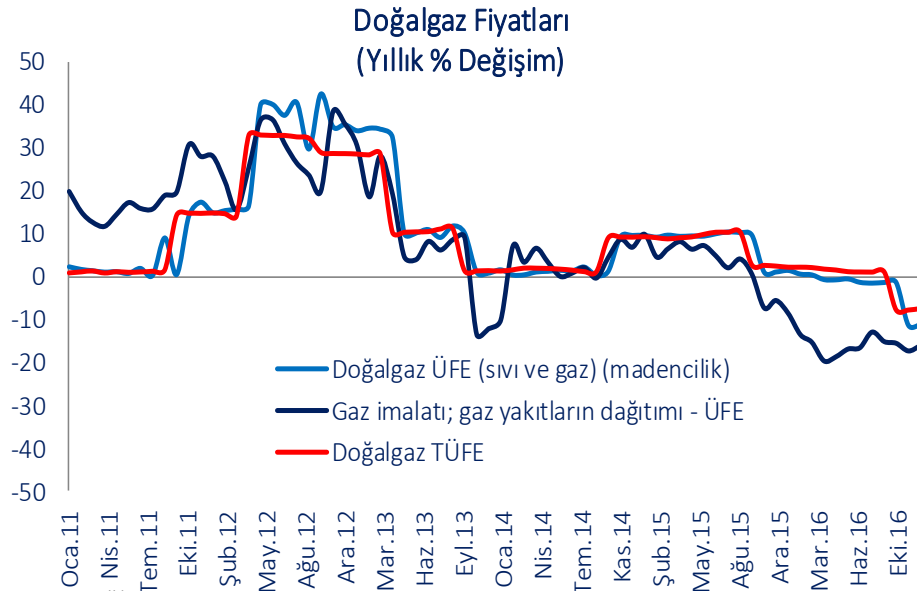
BOTAŞ'ın Doğalgaz İthalat Fiyatları (USD/bin m3)

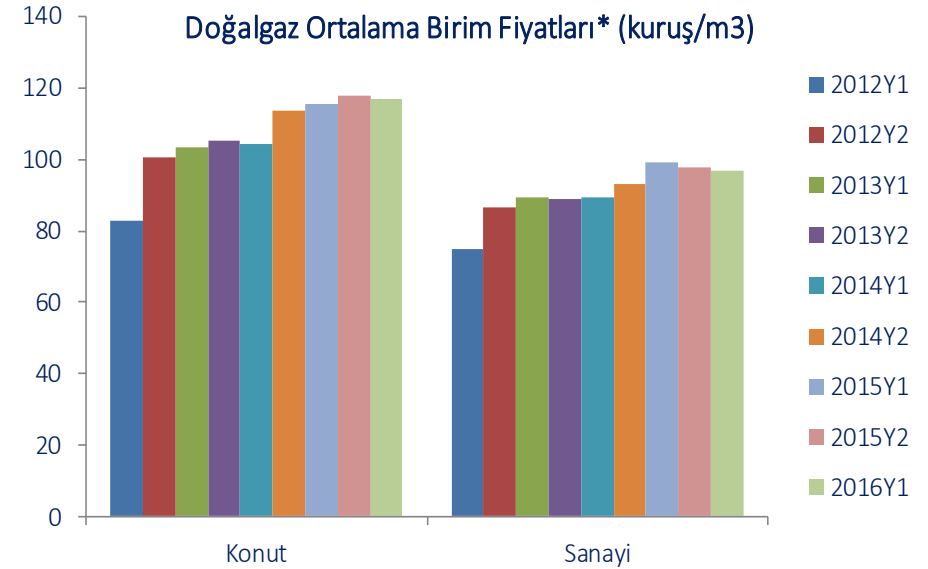
Kaynak: İAB Hesaplamaları

- Türkiye'de doğalgaz fiyatları BOTAŞ'ın uzun dönemli sözleşmelerindeki fiyatlara ve döviz kuru hareketlerine paralel olarak hesaplanmaktadır.
- Doğalgaz anlaşmalarında fiyatların petrol fiyatlarına endekli olması Türkiye'de doğalgaz fiyatlarının petrol fiyatlarını yaklaşık 9 ay geriden takip etmesine sebep olmaktadır. Bu yüzden 2014 yılından beri gerileme eğilimi sergileyen petrol fiyatlarının Türkiye'nin USD cinsi doğalgaz ithalat fiyatına 2016 yılından itibaren belirgin bir şekilde yansıdığı gözlemlenmektedir.
- Türkiye'de serbest bir doğalgaz piyasasının olmaması nedeniyle BOTAŞ'ın serbest tüketici ve dağıtım firmalarına uyguladığı tarifeler, toptan satış ağında referans fiyat olarak değerlendirilmektedir. BOTAŞ'ın çapraz sübvansiyonla (Bir kurumun bir alandaki faaliyetlerinden edindiği geliri başka bir alandaki faaliyetini finanse etmek için kullanması) sunduğu uygun fiyatların diğer tedarikçiler tarafından sağlanamadığı durumlarda piyasada rekabetin bozulduğu gözlenmektedir.
- BOTAŞ'ın son dönemde düşen petrol fiyatlarına rağmen USD/TL kurundaki artışın etkisiyle yükselen maliyetlerini uyguladığı tarifelere tam olarak yansıtamaması BOTAŞ'ın zarar etmesine neden olmaktadır. BOTAŞ'ın bu zararını devletin mülkiyetindeki elektrik üretim tesislerine yaptığı yüksek fiyatlı gaz satışlarıyla telafi etmeye çalıştığı düşünülmektedir.

TÜRKİYE'DE DOĞALGAZ SEKTÖRÜ / Doğalgaz Fiyatları

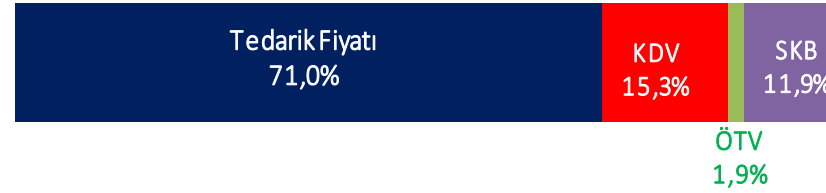
Kaynak: TÜİK (*) Konut ve sanayi nihai tüketicilerinin, tüm vergiler dahil olmak üzere 6 aylık dönemde 1 Sm³ doğalgaz için ödediği ortalama değerdir.

- 2014 yılından itibaren dünya genelinde gerileyen doğalgaz fiyatları ve yurt içinde artan rekabetle düşen gaz maliyetleri dağıtım firmalarının fiyatlarına kısmen yansımıştır. Öte yandan, yurt içinde düşen üretim sebebiyle üretici fiyatları ve BOTAŞ'ın fiyatlandırma yapısı ile uzun dönemli anlaşmaları sebebiyle konut tüketicilerinin aldığı gaz fiyatı kısa bir süre önce gerilemeye başlamıştır.
- Ekim 2016'da doğalgaz fiyatlarında İran ile devam eden tahkim sürecinin kazanılması sonrasında %10'luk bir indirim yapılmıştır. Yapılan indirimlerle birlikte vergiler dahil fiyatlarda Türkiye Avrupa'daki en uygun perakende fiyatlarını sunan ülke olmuştur. Öte yandan, ithal gaz fiyatlarına önceden uygulanan %10,25'lik indirimin geri getirilmesi konusunda Rusya ile devam eden tahkim süreci de sektör tarafından yakından takip edilmektedir. Asgari ücretle geçinen hane halkının gelirinin %11'ini doğalgaz yakıt gideri olarak harcadığı dikkate alındığında fiyat indirimlerinin yurt içi talebi destekleyeceği düşünülmektedir.

TÜRKİYE'DE DOĞALGAZ SEKTÖRÜ / Doğalgaz Fiyatları

Doğalgaz Perakende Fiyatı Bileşenleri*(%) - Eylül 2016

Kaynak: BOTAŞ (*) İGDAŞ ve serbest olmayan tüketiciler için geçerli olan tarifedir.

Not: Doğalgaz piyasasında ÖTV, serbest ve serbest olmayan tüketiciler için 0,0230TL/Sm³tür.

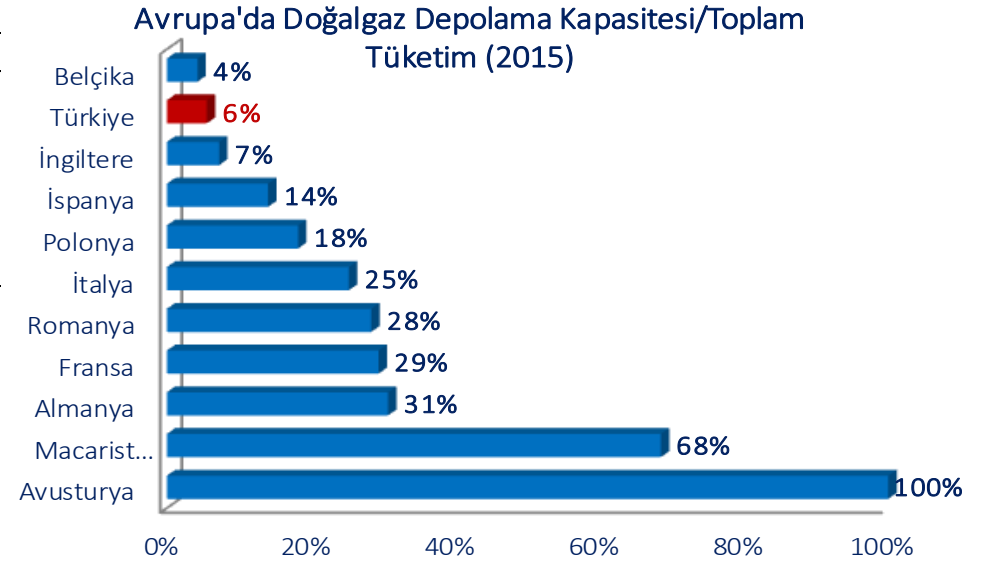
- Türkiye'de doğalgazın perakende birim fiyatı; gaz tedarik fiyatı, ÖTV, KDV ve sistem kullanım bedelinden (SKB) oluşmaktadır.
- SKB, dağıtım şirketleri tarafından bir kWh doğal gazın nakli ve/veya sunumu karşılığında alınacak bedel olarak tanımlanmaktadır. SKB dağıtım bölgelerinin özelleştirilmesi sırasında tüketicinin maliyetine göre dağıtım bölgeleri bazında farklılaşmaktadır.
- Sektör yetkilileri sektörde fiyatlama politikasının ve vergi kaynaklı maliyet baskısının kâr marjını önemli ölçüde daralttığını ifade etmektedirler. Kâr marjındaki daralma ise, yatırım iştahını ve kaliteli hizmet anlayışını olumsuz etkileyebilmektedir.
- Öte yandan, geçtiğimiz günlerde 2017 yılı doğalgaz perakende tarifelerinin yıl ortasında netleşeceği açıklanmıştır.

TÜRKİYE'DE DOĞALGAZ SEKTÖRÜ / Depolama

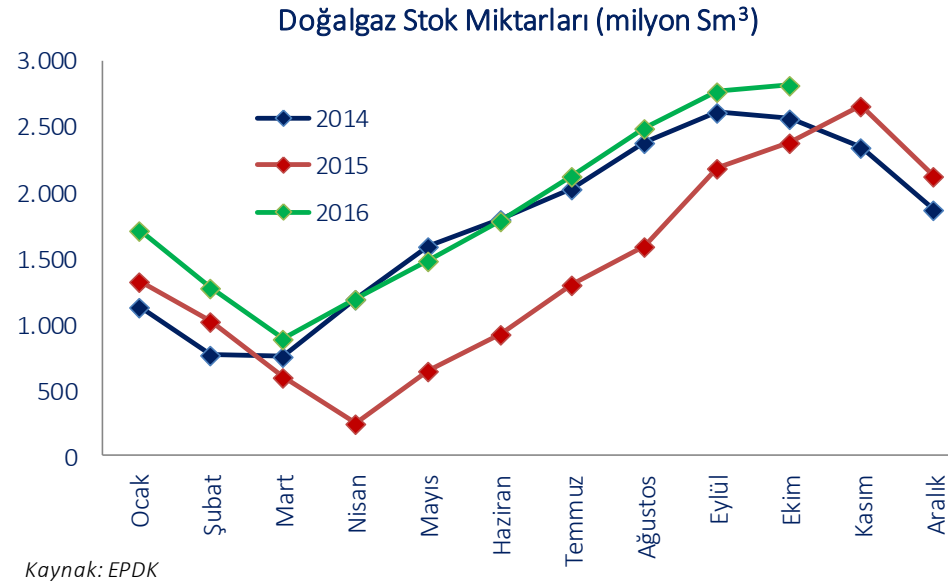
Doğalgaz Depolama Tesisleri			
Şirket	Tesis Türü	Tesis Yeri	Depolama Kapasitesi
BOTAŞ	LNG	Marmara Ereğlisi/ Tekirdağ	255 bin m ³
Ege Gaz A.Ş.	LNG	Aliğa / İzmir	280 bin m ³
Etki Liman İşletmeleri A.Ş.	Yüzer LNG	Aliğa / İzmir	145 bin m ³
BOTAŞ	Yer altı	Silivri / İstanbul	2,7 milyar m ³
BOTAŞ	Yer altı	Tuz Gölü / Aksaray	1 milyar m ³

Kaynak: EPDK, GSE

- Depolama faaliyeti piyasada oluşan talep dalgalanmalarını ve mevsimsel değişimlerden kaynaklanan etkileri dengelemek ve arz güvenliğini sağlamak bakımından önem taşımaktadır. Doğalgazın geri üretimi, gazın talebinin düşük olduğu dönemlerde depo ortamına basılıp ihtiyacın yüksek olduğu dönemlerde ise depodan tedarikiyle sağlanmaktadır.
- Depolama kapasitesinin talepteki payı incelendiğinde, Türkiye'nin Avrupa'daki diğer ülkelere göre geride olduğu izlenmektedir. Mevcut durumda Türkiye'nin depolama kapasitesi Türkiye'nin 13-14 günlük ihtiyacını karşılayacak seviyededir. Bu nedenle Türkiye arz güvenliğini sağlamak için depolama yatırımlarına odaklanmıştır.
- Bu kapsamda, Marmara Ereğlisi'ndeki LNG tesisinin kapasitesinin artırılması ve Aliğa, Çandarlı ve Yumurtalık'ta yeni LNG tesislerinin kurulması planlanmaktadır. Ayrıca, Ocak 2017'de devreye alınması planlanan Tuz Gölü doğalgaz yeraltı depolama tesisinin kapasitesinin 2020 yılına kadar 1 milyar Sm³'e çıkartılması hedeflenmektedir. Silivri'deki mevcut tesisin kapasitesinin de 4,3 milyar Sm³'e yükseltileceği dikkate alındığında bu iki tesisin Türkiye'nin yıllık gaz talebinin %10'unu karşılayacak seviyeye ulaşacağı öngörülmektedir.
- Kasım 2016'da yapılan düzenlemeyle ithalat ve spot LNG lisansına sahip firmalar ile toptan satış firmalarına depolama zorunluluğu getirilmiştir. Depolama kriterinin LNG terminallerine uygulanamaması önceliğin yeraltı depolamaya verilmesi gerektiğini göstermektedir. Öte yandan, depolama faaliyetleri yüksek finansman gerektirdiğinden, özel sektörün bu alana ilgisinin çekilmesi için devletin vergi muafiyeti ve yatırım teşviki gibi uygulamalarının varlığı önem arz etmektedir.

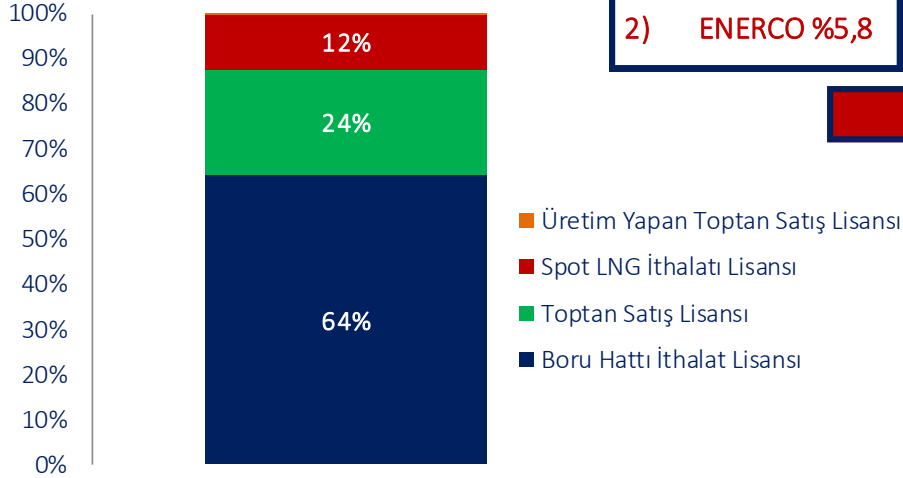
TÜRKİYE'DE DOĞALGAZ SEKTÖRÜ / Depolama

- Depo stokları mevsimsel olarak yaz aylarında yükselmekte, kış aylarında ise gerilemektedir. Yapılan araştırmalar, yurt içinde günlük tüketim miktarının %10'u kadar stoklamaya ihtiyaç duyulduğunu ancak pratikte bu oranın %5'ler seviyesinde olduğunu göstermektedir.
- Depolama faaliyetinin ve buna bağlı olarak stoklamanın yetersiz olması, doğalgazın basınç sorunu nedeniyle belirli bölgelerde gazın iletiminde de sorun yaratmaktadır. Özellikle kış aylarında basınçtaki azalma nedeniyle doğalgaz çekmekte güçlük yaşanabilmektedir. Aynı durum yeterli tedarikin sağlanamadığı dönemlerde de söz konusu olabilmektedir. Örneğin, İran'dan gelen gaz miktarı, kış mevsiminde bu ülkenin kendi tüketiminin de artması nedeniyle azalabilmektedir. Dolayısıyla gerek kompresör istasyonları gerek yer altı depolama tesislerine yönelik yatırımlar arz güvenliğinin sağlanması açısından giderek önem kazanmaktadır.
- Ekim 2016'da stoklanan gaz miktarının yıllık bazda %19 artarak 2,82 milyar Sm³ düzeyinde gerçekleştiği görülmektedir. Bu durumda 2015 yılındaki düşük baz etkisi ve 2016 yılında elektrik üretiminde doğalgazın gerileyen payı etkili olduğu düşünülmektedir.

TÜRKİYE'DE DOĞALGAZ SEKTÖRÜ / Toptan Satış

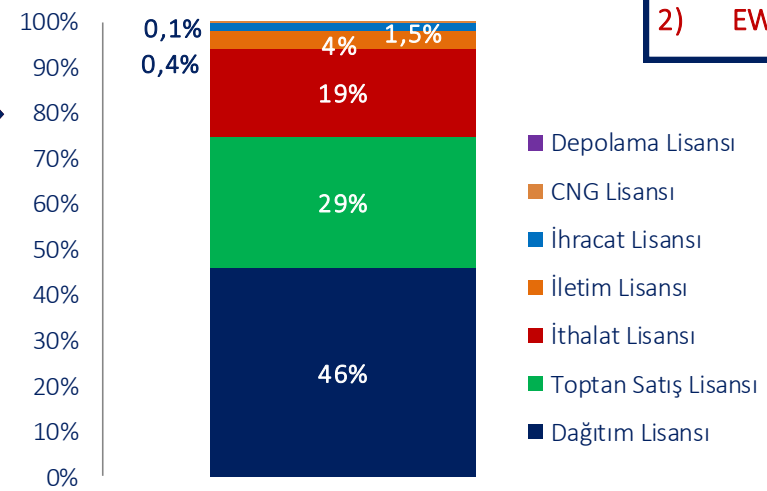
Boru Hattı Yoluyla Toptan Satış Firmalarına Doğalgaz Satışı (%) - (2015)

Kaynak: EPDK

1) BOTAŞ %41,8
2) ENERCO %5,8

Boru Hattı Yoluyla Toptan Satış Firmalarından Doğalgaz Alımı (%) - (2015)

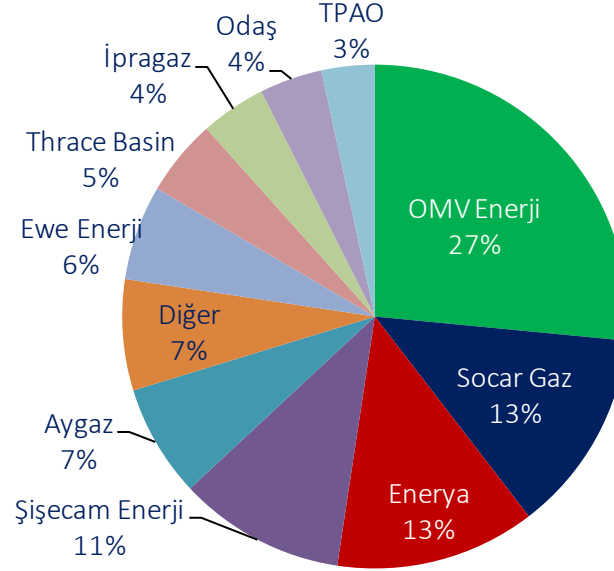

1) İGDAŞ %13,6
2) EWE %6,3

- Türkiye'de doğalgaz üretimi yapan firmaların hepsi aynı zamanda toptan satış firmalarıdır. Toptan satış lisansına sahip 45 firmanın 10 tanesi üretici firma konumundayken, özel sektörde ithalat yapan 7 firma hem ithalat hem de yurt içinden temin ettikleri gazın toptan satışını gerçekleştirmektedirler.
- 2015 yılında toplam doğalgaz arzının %83'ünü BOTAŞ gerçekleştirmiştir. Toptan satış firmaları satışları içinde yine BOTAŞ'ın hakimiyeti bulunurken, aynı firmalardan alım yapan firmalar içindeyse İGDAŞ ve Ewe Enerji (Kayserigaz ve Bursagaz) gibi dağıtım firmaları öne çıkmaktadır.
- Doğalgaz piyasasında mevcut durumda fiyatlar serbest bir şekilde belirlenmekte olup EPDK düzenlemelerine tabi değildir. BOTAŞ'ın satış fiyatlarına bağlı olarak fiyatlarda oynama gözlenmektedir.

TÜRKİYE'DE DOĞALGAZ SEKTÖRÜ / Toptan Satış

Toptan Satış Firmalarının Nihai Tüketici Satışları Pazar Payı (%) -(2015)

Kaynak: EPDK

- Türkiye’de toptan satış firmalarının son tüketiciye yaptıkları satışlara paya göre OMV Enerji, Socar Gaz ve Enerya ilk sıralarda yer almaktadır. Sektörde toptan satış alanında gözlenen yüksek rekabet, yıllara göre tedarikçi sayısındaki artış ve düşüş eğilimindeki serbest tüketici limitinden kaynaklanmaktadır.
- Türkiye’de bir doğalgaz satış piyasasının kurulumu için çalışmalar yapılırken, kurulacak platformun ilk etabının tamamlanıp EPIAŞ’a entegre edilmesine yönelik araştırmalar devam etmektedir. Serbest ticaret platformunun kurulmasıyla birlikte oluşturulacak gün öncesi ve gün içi piyasaları, fiyatların daha şeffaf bir ortamda, daha doğru bir seviyede belirlenmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

TÜRKİYE'DE DOĞALGAZ SEKTÖRÜ / Dağıtım

Dağıtım Firması	Bağlı Olduğu Şirket Grubu
Agdaş	Erdem Holding
Akmercan	Akmercan Şirketler Grubu
Aksagaz	Aksa Enerji
Armadaş, Armagaz, Çordaş	Arsan Grup
Bagdaş	Süzer Grup
Başkentgaz	Torunlar Gıda
Bursagaz, Kayserigaz	Ewe Enerji-Çalık Grubu
Çinigaz	Setaş İnşaat
Çorumgaz, Kargaz, Sürmeligaz	Ahlatçı Grup
Diyargaz	Fernas Şirketler Grubu
Doğugaz, Torosgaz	Sel-Tan İnşaat
Enerya	STFA Yatırım Holding
Esgaz, İzmirgaz	Kolin İnşaat
Gazdaş	Zorlu Enerji
İgdaş	Kamu-İBB
İngaz	Kalyon Şirketler Grubu
İzgaz	ENGIE-GDF Suez
Kargaz	Kalemci İnşaat
Kırgaz	Kırgaz
Kızılcahamam	Koçoğlu Grup
Palen, Palgaz	Palmet Enerji
Polgaz	Polgaz
Samgaz, Selçukgaz	Cengiz Holding
Serhatgaz	İs-Ka İnşaat
Sibadaş	Anadolu Gaz
Udaş	Uşaklı İş Adamları ve Uşak TSO

Türkiye'de dağıtım firmalarının özelleştirmeleri İGDAŞ haricinde tamamlanmıştır. Özelleştirmelerde yerli ve yabancı firmaların ilgisinin yüksek olduğu görülmüştür.

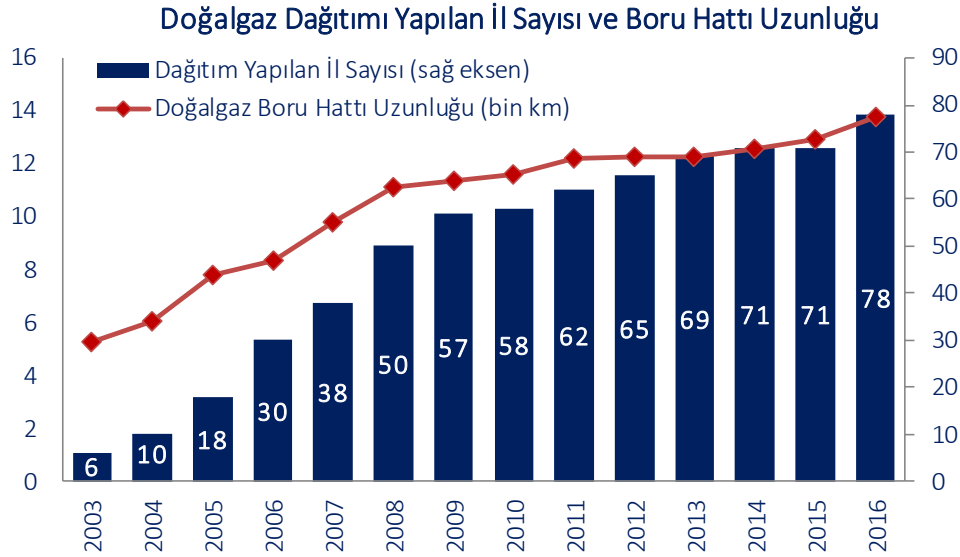
Özelleştirmeler, ihale kapsamında devredilen firmaya 30 yıl süreyle dağıtım lisansı verilmesi şeklinde gerçekleştirilmektedir.

Özelleştirmeler firmaların EPDK'ya sunduğu dağıtım ücretine (birim hizmet ve amortisman bedeli) göre yapılmıştır. Yapılan sözleşme kapsamında ilk 8 yıl boyunca tüketiciye uygulanması kararlaştırılan bu tarifeye (birim hizmet ve amortisman bedeli) ek olarak EPDK'nın belirlediği bağlantı ücreti dağıtım firmalarının gelirlerini oluşturmaktadır. 8 yıllık tarife süresinin bittiği firmaların yeni tarifeleri EPDK tarafından belirlenmektedir.

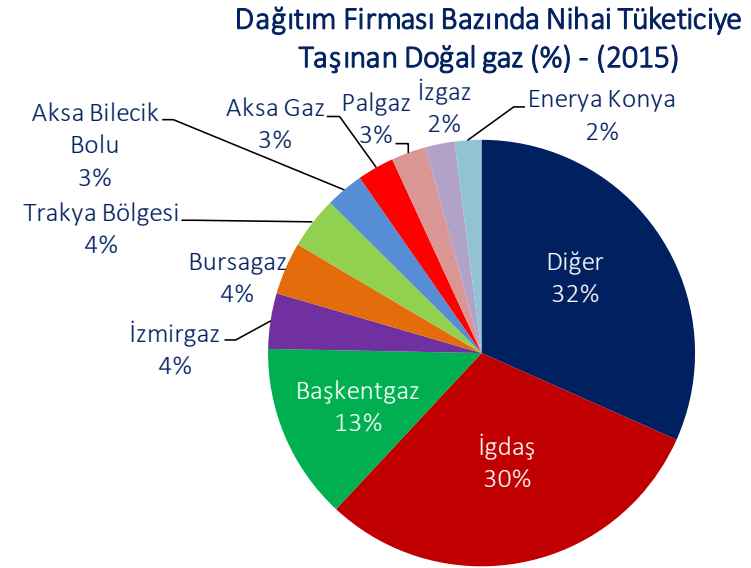
DGPK uyarınca dağıtım firmaları şebekenin inşaatı, kamulaştırılması, çeşitli uygulamaların denetlenmesi ve incelenmesi için 5 yıl süreye sahiptir. Özelleştirilmelerinin üzerinden 8 yıl geçen dağıtım firmalarının yeni tarifeleri söz konusu 5 yıllık yatırım programları çerçevesinde belirlenmiştir. Mevcut durumda dağıtım firmaları, piyasadaki borçlanma faizi ve sermaye geliri beklentisine paralel olarak %11,83 seviyesinde reel makul getiri oranında kazanç elde etmektedir.

2016/17 döneminde 5 yıllık yatırım yükümlülüğü dolacak 4 dağıtım bölgesi bulunmaktadır. Bunlar, Kızılcahamam (Koçoğlu Grup), Zonguldak-Bartın, Havza-Bafra-Vezirköprü ve Geyve-Ali Fuat Paşa-Pamukova (Akmercan) bölgeleridir.

TÜRKİYE'DE DOĞALGAZ SEKTÖRÜ / Dağıtım

Kaynak: EPDK

- Türkiye doğalgaz sektöründe 2015 yıl sonunda 69 dağıtım şirketi 71 ilde hizmet verirken, Aksa Trakya'nın Ağustos 2016'da İGDAŞ'a devredilmesiyle mevcut durumda 68 firma, 78 ile doğalgaz dağıtımını yapmaktadır.
- Dağıtım firmaları arasında son tüketiciye yapılan satışlar bazında lider İGDAŞ ve onu takiben son özelleştirilen dağıtım firması Başkentgaz iken, Türkiye'deki yaklaşık 487 bin serbest tüketiciye yapılan satış bazında Adapazarı AĞDAŞ ve yine İGDAŞ öne çıkmaktadır.
- Kasım 2016'da çıkarılan kanun kapsamında, dağıtım lisanslarının birleştirilmesine imkan tanınmasıyla birlikte sektörde birleşme ve satın almaların artacağı ve bu durumun verimlilik artışını sağlayarak firmaların işletme giderlerine olumlu yansıtacağı düşünülmektedir.

TÜRKİYE'DE DOĞALGAZ SEKTÖRÜ / İletim

- Yurt içinde boru hattı ile iletim BOTAŞ tarafından yürütülmektedir. Bununla birlikte 9 adet giriş noktası (Malkoçlar, Marmara Ereğlisi LNG Terminali, Durusu, Doğubayazıt-Gürbulak, Azerbaycan-Türkgözü, Ege Gaz, TP Silivri, TP Akçakoca ve TEMİ) ve 1 adet çıkış noktası (Yunanistan-İhracat) bulunan doğalgaz iletim şebekesine BOTAŞ haricindeki şirketler de gaz gönderimi yapabilmektedir. Söz konusu noktalardan 2015'te toplam yaklaşık 50,2 milyar Sm³ doğalgaz girişi yapılmıştır. Bu girişin yaklaşık %84'ü BOTAŞ, kalanı ise özel sektör ithalat firmaları tarafından gerçekleştirilmiştir. İletim sisteminde piyasada artan rekabetle 2007 yılında 2 olan taşıtan (ithalat ve toptan satış firmaları) sayısı 2015 yılında 30'a ulaşmıştır.
- Doğalgaz iletim sektöründe BOTAŞ'ın hedefi gaz iletim altyapısını geliştirerek tüm illeri doğalgaz kapsamına almak, belirli kriterleri sağlayan ve talepte bulunan ilçe ve OSB'leri kapsama dahil etmek, yeni depolama tesislerinin sisteme entegre edilmesi ve TANAP gibi uluslararası projelerin altyapı çalışmalarını en kısa zamanda tamamlamaktır.
- Özel sektörün iletim şebekesi yatırımlarına Yap-İşlet-Devret (YİD) modelinin getirilmesinin bu alandaki yatırımları bir miktar özendirceği tahmin edilmektedir. Dağıtım ve iletim şebekelerine yapılan yatırımlar, son dönemde Türkiye'de doğalgaz pazarının büyümesine katkıda bulunmuştur.

IV. GÜNCEL GELİŞMELER VE GÜNDEMDEKİ PROJELER

GÜNCEL GELİŞMELER VE GÜNDEMDEKİ PROJELER

Türkiye'nin Mevcut ve Planlanan Doğalgaz Boru Hattı ve LNG Projeleri Güzergâhı

— Mevcut
- - - Planlanan

GÜNCEL GELİŞMELER VE GÜNDEMDEKİ PROJELER

- Arz güvenliği, Türkiye'nin stratejik konumunun yarattığı avantajlar ve riskler ile serbest piyasa koşullarının geliştirilmesi sektörün öncelikli gündem maddelerini oluşturmaktadır.
- Türkiye'nin temel hedefi ucuz ve sürekli doğalgaz teminini sağlamaktır. Bu nedenle, Orta Doğu ve Rusya kaynaklı jeopolitik risklerin iç pazara olası yansımaları sektörün gündeminde yer almaktadır.

Türk Akımı:

- Rusya ve Ukrayna arasındaki sorun Balkanlar üzerinden ülkemize ulaşan Batı Hattı'nda gaz akışının devamlılığı açısından Türkiye açısından önem arz etmektedir. Öte yandan, Rusya'nın Ukrayna üzerinden Avrupa'ya taşıdığı doğalgaz anlaşmalarının süresinin 2019'da dolması, alternatif olarak Avrupa'ya gaz taşıyacak Türk Akımı ve Kuzey Akım-2 gibi projelerin önemini artırmıştır.
- Kasım 2015'te Rusya ile yaşanan uçak krizi sonrasında artan arz güvenliği endişeleri ilişkilerin normalleşmesiyle hafiflemiş, Türk Akımı projesinin tekrar gündeme gelmesine sebep olmuştur. Boru hattı inşasının 2017 yılında başlayıp 2019 sonunda bitirilmesi planlanmaktadır. Mevcut durumda Ukrayna üzerinden Batı Hattı aracılığıyla taşınan doğalgazın Türk Akımı'na kaydırılmasıyla gaz ithalatının yine "al ya da öde" kapsamında olacağı gündemde yer almaktadır.
- Türk Akımı için yapılan ilk görüşmelerde belirlenen hacmin son planlamalarda yarıya indirilmesi (31,5 milyar Sm³) Rusya'nın ilgisini Kuzey Akım-2 projesine ve Çin'e vereceği gaza kaydıracağı şeklinde yorumlara sebep olmaktadır. Nitekim, Avrupa'dan nihai bir onay çıkmamasına rağmen Rusya'nın Kuzey Akım-2 inşaatını başlattığı haberleri gündemde yer almaktadır. Mevcut durumda, Ukrayna üzerinden gaz taşıyan Kuzey Akım-1'in yerine söz konusu projeler haricinde Avrupa'ya Rus gazı taşıyan alternatif bir proje bulunmamaktadır.

TANAP:

- Azeri gazını Türkiye üzerinden Avrupa'ya taşıyacak TANAP boru hattının dağıtımına en erken 2018'de başlanacaktır. Projenin ilk etabının tamamlanmasıyla sağlanacak olan yıllık 16 milyar Sm³ gazın 6 milyarının iç tüketimde kullanılması, kalanının ise Trans Adriyatik Doğalgaz Boru Hattı Projesi (TAP) bağlantısı üzerinden Avrupa'ya taşınması planlanmaktadır. 2019-2020'de faaliyete geçmesi planlanan TAP ile projenin uzun vadede kapasitesinin 50 milyar Sm³'e kadar yükselmesinin planlanması Avrupa'nın Rusya'ya bağımlılığının azaltılması açısından olumlu karşılanmıştır.

GÜNCEL GELİŞMELER VE GÜNDEMDEKİ PROJELER

- TANAP projesinin %58'i Azeri SOCAR, %30'u BOTAŞ ve %12'si İngiliz BP'ye aittir. Projenin ilerleyen aşamalarında Şahdeniz'in (Şahdeniz-I: Mevcut durumda gaz ithalatı yapılan rezerv, Şahdeniz-II: TANAP aracılığıyla ithalat gerçekleştirilmesi planlanan rezerv) yanı sıra Hazar Denizi'nin Azerbaycan bölümünde bulunan diğer sahalardan elde edilecek gaz kaynaklarının da kullanılması planlanmaktadır. Güncel gelişmelere bakıldığında, TPAO'nun Azerbaycan'ın Hazar Denizi'ndeki Şahdeniz-I doğalgaz üretim sahasındaki projeden aldığı payın %9'dan %19'a çıkarılması ile sözü geçen sahadan çıkarılacak gazın taşınması ve satılmasından elde edilen gelirin artması beklenmektedir.

İran Gazı:

- İran'da LNG üretimi teknolojisinin yenilenmesi ve doğalgaz üretiminin artması İran'ın Avrupa pazarında Rusya'ya rakip olabileceği düşüncesini gündeme getirmektedir. Bu kapsamda İran'ın gaz taşımacılığı için TANAP'ı kullanma ihtimali göz önünde bulundurulmakta ve Türkiye'nin aracılık faaliyeti için bir transit ücreti alabileceği düşünülmektedir.
- Türkiye'nin İran'dan gaz taşıyan boru hattında gözlenen teknik sıkıntılarla yaşadığı arz kesintisi sorunu bazı doğalgaz çevrim santrallerinin gaz çekiş miktarlarına sınırlama getirmesine neden olabilmektedir.

Doğu Akdeniz Gazı:

- Akdeniz'deki hidrokarbon kaynaklarının, görece düşük maliyetli olması ve Rusya'ya bağımlılığı azaltması açısından Türkiye ve Avrupa pazarına avantaj sağlayacağı öngörülmektedir. İsrail'in Leviathan rezervlerinden çıkartılacak söz konusu doğalgazın 10 milyar Sm^3 'lük kapasitesinin Türkiye'ye, 20 milyar Sm^3 'ünün ise Avrupa'ya ulaştırılması beklenmektedir. İsrail'den boru hattı inşası konusunda Zorlu Enerji, Enerjisa ve Turcas Petrol firmalarının istekli olduğu kaydedilmektedir.

Kuzey Irak Gazı:

- Türkiye'nin Kuzey Irak'tan gaz ithalatına başlayacağına ilişkin haberler son dönemde gündemde öne çıkan gelişmelerdendir. Kuzey Irak'taki doğalgaz rezervleri ve üretim kapasitesi ile ilgili yapılan hesaplar bölgeden Türkiye'ye yapılabilecek gaz sevkiyatının uzun vadede 20 milyar Sm^3 'e ulaşabileceği yönünde olup bu rakam Türkiye'nin mevcut tüketiminin yaklaşık yarısına karşılık gelmektedir. Ancak, Türkiye ve Kürdistan Bölgesel Yönetimi tarafından planlanan projelerin hayata geçirilmesinin önünde birtakım jeopolitik ve siyasi engeller bulunmakta olup bu konuların nasıl çözüme kavuşturulacağı belirsizliğini korumaktadır.

GÜNCEL GELİŞMELER VE GÜNDEMDEKİ PROJELER

- Yurt içinde devam eden doğalgaz projeleri daha çok doğalgazın ulaşmadığı bölgelerin kapsama alınması ve depolama kapasitesinin artması konularını kapsamaktadır. İhalesi başarısız olan ya da kapsamda olmayan bölgelere BOTAŞ'ın gaz sağlayacağı mevzuatta yer almıştır. Kapsam dışı illerin de doğalgaz lisansına dahil edilmesi sürecinin 2017 başında tamamlanacağı öngörülmektedir.
- Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesindeki 23 ilin yatırım teşvikleri kapsamında desteklenmesine istinaden yapılan son düzenlemeye göre, bölgedeki illerde yer alan doğalgaz abone sayısının iki katına çıkarılması hedeflenmekte, bölgeye doğalgaz ile petrolün iletimi ve dağıtımı konusunda toplam 361 milyon TL tutarında yatırım yapılması planlanmaktadır.
- Son dönemde değişen mevzuat gereği yer altı depolama ve LNG terminallerinin üçüncü kişilere açılması zorunluluğunun bu alandaki yatırımların çekiciliğini azalttığı görülmektedir. Öte yandan, arz güvenliği için çok gerekli olan depolama yatırımlarında ithalat yapan firmalar için depolanması gereken gaz miktarının son dönemde toplam ithalat tutarının %10'undan %20'sine çıkarılması şartı önümüzdeki günlerde depolama yatırımlarının artacağına işaret etmektedir. Güncel yatırımlar incelendiğinde, Koç Holding'in İzmir ve Yalova'da ve Maks Enerji'nin Yalova'da yüzen LNG terminali yatırımları bulunmaktadır. Ayrıca, yine özel sektörün Tarsus'ta 2 adet 4 milyar Sm³ kapasiteli doğalgaz yeraltı deposu açmayı planladığı bilinirken, projenin başlama tarihi netleşmemiştir.
- Türkiye'de Temmuz 2015'te kurulan EPIAŞ'ın elektrik piyasasının yanında doğalgaz borsası şeklinde de faaliyet göstermesi planlanmaktadır. Bu süreçte doğalgaz piyasasında gerekli çalışmaların tamamlanması arz/talebin serbest bir şekilde belirlenip fiyatların şeffaf olması bakımından büyük önem taşımaktadır.
- Son dönemde artan yerli gaz arayışı yanında arz güvenliğini sağlamak üzere Türk firmalarının yurtdışındaki doğalgaz arama çalışmaları yatırımlarına hız kazandırılması gerektiği düşünülmektedir. Haziran 2016'da kanunda yapılan değişiklikle Maden Tetkik Arama Enstitüsü'ne yurt dışında arama çalışmaları için izin verilmiştir.
- USD/TL'de son günlerde gözlenen yükseliş Hükümet'in dolar talebini düşürmek için çeşitli önlemler almasında etkili oldu. Birçok işlemde TL kullanımının önünü açan düzenlemeler kapsamında Aralık 2016 içinde ihalesi yapılan Ağrı, Tunceli ve Doğubeyazıt doğalgaz dağıtım bölgelerinin özelleştirmelerinde bedeller dolardan TL'ye çevrilmiştir. Ayrıca, BOTAŞ'ın Rusya'dan gerçekleştirdiği gaz ithalatının 8 milyar USD'lik kısmının ödemesinin de TL cinsinden yapılması planlanmaktadır.

GÜNCEL GELİŞMELER VE GÜNDEMDEKİ PROJELER

Başlıca sorunlar:

- ◇ Yer altı depolama ve LNG yatırımlarının yetersizliği,
- ◇ BOTAŞ'ın tüzel kişiliğinin iletim, depolama ve ticaret olarak henüz ayrıştırılmamış olması,
- ◇ BOTAŞ'ın sübvansiyon sebebiyle maliyet esaslı fiyatlandırmaya tam olarak geçememesi,
- ◇ Sektörün yeterince serbestleştirilememesi,
- ◇ Yurt içinde kullanılan gazın önemli ölçüde ithal edilmesi nedeniyle sektörün döviz kurundaki gelişmelere olan duyarlılığının artması olarak değerlendirilmektedir.

V. GENEL DEĞERLENDİRME VE BEKLENTİLER

GENEL DEĞERLENDİRME VE BEKLENTİLER

- Doğalgaz piyasasındaki liberalleşme süreci, son 25 yılda büyüyen yurt içi taleple birlikte gelişme göstermektedir. Doğalgazın Türkiye'deki farklı illere götürülmesi ve özelleştirmelerin etkisiyle gaz talebi de hız kazanmaktadır. Güçlü talep paralelinde sektörde yatırım ihtiyacı da artmıştır. Yurt içi talebin ılımlı seyri ve orta vadede büyüme potansiyeli, yerli ve yabancı yatırımcıların bu alana önemli ölçüde yatırım yapmasına neden olmaktadır.
- Türkiye'de doğalgaz pazarının iç talep potansiyelinin yanı sıra bölgesel bir doğalgaz ticaret merkezi olma stratejisi paralelinde büyümeye devam etmesi beklenmektedir. Yurt içi tüketimi sürekli ve kaliteli bir şekilde karşılayabilme, dışa bağımlılığın azaltılması ve enerji ticaretinde önemli bir oyuncu olunması Türkiye'nin uzun dönemli hedefleri arasındadır.
- Doğalgaz Türkiye'nin elektrik üretiminde kullanılan en önemli birincil enerji kaynakları arasında yer almaktadır. Orta vadede enerji üretimde doğalgaza olan talebin, yenilenebilir enerji kaynakları ve nükleer santrallerin devreye girmesiyle bir miktar zayıflayacağı düşünülmektedir.
- Türkiye'de Güneydoğu Anadolu ve Trakya bölgelerinde TPAO ve Shell ile yürütülen kaya gazı arama çalışmalarının da uzun vadede başarıya ulaşması durumunda Türkiye'nin doğalgaza bağımlılığını azaltabileceği düşünülmektedir.
- Türkiye'nin doğalgaz ithalatının büyük kısmı BOTAŞ tarafından, ağırlıklı olarak Rusya, İran, Azerbaycan, Cezayir ve Nijerya gibi ülkelerden uzun dönemli anlaşmalar yoluyla gerçekleştirilmektedir.
- Türkiye'nin Gazprom'un 2015 yılsonu itibarıyla ikinci en büyük müşterisi olması ve İran'ın doğalgaz ihracatının %90'ından fazlasını Türkiye'ye gerçekleştirmesi bu iki ülke için Türkiye'nin stratejik önemine dikkat çekmektedir. Önümüzdeki dönemde özellikle doğalgaz kaynaklarının Türkiye üzerinden AB pazarına aktarılması konusunda özellikle Orta Doğu'da yaşanabilecek jeopolitik gelişmelerin Türkiye'nin enerji politikaları üzerinde belirleyici olmaya devam etmesi beklenmektedir.
- Türkiye'nin doğalgazda dışa bağımlılığı depolama ve şebeke iyileştirme yatırımlarının önemini artırmaktadır. Bu ihtiyacın giderilmesi amacıyla sektörde depolama yatırımları halen devam etmektedir.
- Son dönemde petrol üreticisi ülkelerin üretimde kısma yönünde anlaşmaya varmaları petrol fiyatlarını bir miktar yukarı çekmiştir. Uluslararası piyasada doğalgaz fiyatlarının belirlenmesinde petrol fiyatlarının seyrinin etkili olmaktadır.
- Yurt içinde ise doğalgaz fiyatları büyük ölçüde, halen önemli bir tedarikçi konumunda olan BOTAŞ'ın yayımladığı tarifeler üzerinden belirlenmektedir. Doğalgaz piyasasında fiyatların serbest piyasada arz/talep dengesine göre belirlenmesi hedeflenmektedir.
- Mevzuat uyarınca BOTAŞ'ın pazar payının %20'ye düşürülmesi, dağıtım ve perakende firmalarının ayrıştırılması, ithalatın özelleştirilmesi hedeflenmektedir. Toptan satışın serbest piyasada yapılmasının da elektrik piyasasında olduğu gibi sektörde rekabeti artıracığı tahmin edilmektedir.

VI. EK-I

TÜRKİYE'DE DOĞALGAZ SEKTÖRÜ / Piyasa İşleyiş Modeli

- Piyasadaki işleyişi belirleyen ve aktörlerin faaliyetlerini düzenleyen 4646 sayılı Doğalgaz Piyasası Kanunu'na göre:
 - ⇒ **Üretim:** Türkiye'de yer altında bulunan yataklarından yer üstüne çıkarılmasını, temizlenmesini ve arıtılmasını, toplama hatlarıyla iletim hatlarına kadar taşınmasını,
 - ⇒ **İletim:** Üretime mahsus toplama hatları ve dağıtım şebekeleri haricindeki gaz boru hattı şebekesi veya sıvılaştırılmış doğalgaz (LNG) taşıma vasıtalarıyla gerçekleştirilen doğalgaz naklini,
 - ⇒ **Dağıtım:** Doğalgazın müşterilere teslim edilmek üzere mahalli gaz boru hattı şebekesi ile naklini ve perakende satışını,
 - ⇒ **Toptan Satış:** Doğalgazın dağıtım şirketlerine ve serbest tüketicilere yapılan satışını,
 - ⇒ **Depolama:** Günlük ve mevsimlik değişiklikleri karşılamak ve doğalgaz temininin azalması veya durması ile meydana gelen doğalgaz açığını gidermek amacıyla doğalgazın, sıvılaştırılmış doğalgaz (LNG) veya gaz olarak depolanmasını,
 - ⇒ **İthalatçı:** Doğalgazın toptan satış şirketlerine, serbest tüketicilere veya ihracatçı şirketlere satışı veya yurt dışına doğrudan satışı amacıyla yurt dışından LNG veya gaz formunda doğalgaz temin edilmesi faaliyetlerini gerçekleştiren tüzel kişiyi,
 - ⇒ **İhracatçı:** Üretim şirketi ve toptan satış şirketlerinden veya ithalatçı şirketlerden satın aldığı gazı yurt dışına pazarlayan tüzel kişiyi,
 - ⇒ **Tüketici (abone):** Doğalgazı kendi kullanımı için dağıtım şirketlerinden almak zorunda olan gerçek veya tüzel kişiyi ifade etmektedir.
 - ⇒ **Serbest tüketici:** Yurt içinde herhangi bir üretim şirketi, ithalat şirketi, dağıtım şirketi veya toptan satış şirketi ile doğalgaz alım-satım sözleşmesi yapma serbestisine sahip gerçek veya tüzel kişiyi ifade etmektedir.

YASAL UYARI

Bu rapor Bankamız uzmanları tarafından güvenilir olduğuna inanılan kamuya açık kaynaklardan elde edilen bilgiler kullanılmak suretiyle, sadece bilgilendirme amacıyla hazırlanmıştır ve hiçbir şekilde finansal enstrümanların alım veya satımı konusunda tavsiye veya finansal danışmanlık hizmeti sağlanması olarak yorumlanmamalıdır. Bu raporda yer verilen görüş ve değerlendirmeler, hiçbir şekilde Türkiye İş Bankası A.Ş.'nin kurumsal yaklaşımını yansıtmamakta olup, raporu kaleme alan uzmanların kişisel görüş ve değerlendirmeleridir. Türkiye İş Bankası A.Ş. bu raporda yer alan bilgi, görüş ve değerlendirmelerin doğru, değişmez ve eksiksiz olması konusunda herhangi bir şekilde garanti vermemektedir. Türkiye İş Bankası A.Ş. bu raporda yer alan bilgilerde herhangi bir bildirimde bulunmaksızın değişiklik yapma hakkına sahiptir. Bu rapor ve içindeki bilgilerin kullanılması nedeniyle doğrudan veya dolaylı olarak oluşacak zararlardan Türkiye İş Bankası A.Ş. hiçbir şekilde sorumluluk kabul etmemektedir.

İşbu rapor üzerinde Bankamızın telif hakkı olup, Bankamızın yazılı izni alınmaksızın herhangi bir kişi tarafından, herhangi bir amaçla, kısmen veya tamamen çoğaltılamaz, dağıtılamaz veya yayımlanamaz. Tüm haklarımız saklıdır.